

UNIVERSUL
 LITERAR

MITROPOLITUL DOSITEIU FILITTI, 1793—1810.

An. XLIII. No. 4.
23 Ianuarie 1927.

Lei 5.

Odihna Tatii *)

Bunicul meu aicea se odihnea odată --
Pe banca de lemn rustie aşează-te şi tu,
Fetiţa mea, pe locul în care'n vreme stătu
Şi mama -- o fetiţă ea tine -- cu-al ei tată.

Priveşte dealul unde trăirăm în trecut,
Şi capul drag pe braţu-mi proptit, aşă, şi-l lasă.
Incape toată via şi vechea noastră casă
În sufletul tău tânăr din alte vremi făcut.

Depart pe zăvoaie un tren îşi pierde fumul.
Ca o năframă care se schimbă'n porumbiei.,
Nu fumul, viaţa pierde -- şi paşii mei mai grei.
Ecou de-acum, urmează pe-ai tăi uşori pe drumu

Pe cari şi bunicul cu mamă-mea venea.
N'auzi cum sună paşii lor de odinioară ?..
Pe sub castanul mare, în seara ce cohoară,
Să'i aşteptăm să vie cu noi, fetiţa mea.

ION PILLAI

*) Din volumul *Florica*, în colaborare cu pictorul St. Popescu şi apărut în ediţie de mare artă la Cultura Naţională.

Plimbarea

Căderea frunzelor s'a întâmplat
Copacii toţi au răsărit pe cer
Viaţa lor falnică, iată, a fost vis

Toate au fost visuri şi vremelnicii
Pe cât luceau de scumpe şi de noi
În cântecul turburătoarei foi

Şi, din grădina ce fusese tot pământul,
S'a dus, în trâmbişele toamnei, roşul stol
Şi nici nu-ţi vine să gândeşti : e gol.

Cu-o rămăşiţă de-amintire 'n gând
-- O amintire a celui care-ai fost --
Te plimbi,-ca peste propriul tău mormânt.

Şi ai în ochi ceva din altă lume,
Ce n'are nici un nume.

MIHAIL CELARIANU

Aliaj

Când ai păşit în atelier am auzit
Zumzete şi armonii, care'n urmă lăsară
Prin aerul uleios, de vopsele, coclit,
Arome tari de lanuri, coapte în vară.

A fost ca mâna ta un semn curb să scape
Şi semnul topindu-se sub ochii tăi, lent,
S'a ridicat ca neguri brumate pe ape,
Curbându-se sus, într'un cer transparent.

Din trupul tău a curs un somn greu, lasciv,
Din cuvintele-ţi, muguri, au înverzit frunzare,
Şi-nici în acest decore primitiv
Ne-am regăsit goi într'o adâncă depărtare.

Când trupurile'n soare s'au topit şi-au tăcut,
Când marmura lor s'a purificat în eter,
Cineva de-ar fi privit atunci ar fi văzut
O coloană vapoasă urcându-se spre cer.

G. NICHIŢA

Mitropolitul Ungro-Vlahiei Dositeiu Filitti

LA O SUTA DE ANI DELA MOARTEA LUI¹⁾

Creștinătatea sud est europeană a fost certată de providență cu o plagă ale cărei urmări se mai simt și azi. Acest bici dumnezeesc a fost cucerirea turcească. Dela începutul sec. XIV-lea, de când au pus piciorul la Galipoli, Turcii au istovit vlagă creștinătății din Balcani. Credința lor fanatică, apăsarea lor cuceritoare, incapacitatea lor de cultură, au năruit viața cultural-creștină începută sub ochiul departe luminător al Tarigradului împărătesc. Sute de ani nu s'a auzit sunet de toacă și glas de clopot bisericesc peste Dunăre și nu s'a ridicat turlă de biserică creștină. Ca în vremile de prigoană romană, sub pământ se rugau creștinii balcanici.

Când patriarhul Macarie de Antiohia intră în Galați la 1653, ceea ce-l miră peste măsură este sunetul clopotelor: „Atunci le auzeam pentru întâia oară” scrie el; „poate numai Dumnezeu să nu se fi speriat de zgomotoasa plăcere a sunetelor lor!”. Și într'adevăr, de la Constantinopol până la Buda, pe toată această întindere pământescă, numai în țările române mai dăinuia o viață creștină cu oare care libertate. Numai aici erau Domni de țară, cu alaiul lor întreg, numai aici se înălțau biserici măndre, pline de bogăție pământescă și de frământare cărturărească; numai aici putea izbucni gândul liberării de sub jugul apăsător; de aici se ridică odată sabia fulgerătoare a arhanghelului Mihail, de strălucirea căreia tremură Stambulul și se înviorară asupriții din Balcani.

Ca un fir roșu într'o trambă de pânză albă, așa se urmărește în politica țărilor române gândul liberării de sub jugul păgân.

Țări bogate, cuprinse de gândul ajutoării aproapelei, ele deschiseră porțile pentru cei obișduiți și ajutară cu mână darnică pe frații creștini și mai nenorociți de peste Dunăre. Daniile și închinările românești către tot cuprinsul ortodox robit semilunei, aveau acest înțeles creștinesc. Prin ajutoarele trimise, se ușura viața creștinilor de acolo, iar aceștia, prin conducătorii trimiși la închinările dela noi, își puteau forma oamenii pentru nevoile lor bisericești și culturale, în așteptarea reînvierii naționale comune.

Printre locurile ajutate de țara noastră, era și mănăstirea Sf. Ilie din Zița Epirului, așezată pe malurile vechiului Acheron, într'o natură fermecătoare, cântată de Byron. La acea mănăstire fusese închinată, ca metoh, mănăstirea Sf. Ioan cel Mare din București, pe locul căreia s'a ridicat în zilele noastre palatul Casei de Depuneri. La acest metoh românesc fu trimis dela Zița, ca egumen, în anul 1764, arhimandritul Dositei Filitti, tânăr atunci de 30 ani. Alegerea fu nimerită, căci noul egumen dovedi virtuți alese, ce-l ridicară până la scaunul Ungro-Vlahiei.

Dositei, în mirenie Dimitrie, Filitti, s'a născut în Pogdoriană Epirului la 1734, din tată originar din insulele ionice supuse Veneției și din mamă albanovlahă. Crescut, în urma călugăriții părinților săi, în casa surorii sale la Zița, învăță carte în școala de acolo, veche din sec. al XVI-lea și apoi în școala, renumită încă din sec

XVII-lea, de la Ianina. Inteligența lui a tras de timpuriu atenția și lăsa să i se prevadă un viitor strălucit.

Ca egumen la Sf. Ioan cel Mare din București, Dositei Filitti dovedi calități administrative, ușurând mănăstirea de datoriile în care o găsisse. Pe lângă aceasta, prin cultura și inteligența lui, ajunse în curând unul din egumenii cei mai destoinici din Țara Românească. Astfel se impuse el în diferite delegații cu însărcinări politice. Fu trimis în Rusia pe la 1770 pentru a iscodi intențiile guvernului de la Petersburg față de Principatele române; fu trimis la 1772, împreună cu mitropolitul, în delegație la contele Orloff, ca să se roage pentru „țicătoasa patria noastră”; semnă și el, la 1773, adresa către delegatul Rusiei la congresul de pace dela București, cerându-i sprijinul ca Țara Românească „să nu ajungă la desăvârșită pieire”. Urmarea tuturor acestor încercări fu convingerea că nu se putea aștepta mântuirea dela Rusia.

Aceste slujbe aduse patriei sale adoptive, ridicară pe Dositei Filitti în ochii celor mai aleși fii ai țării, iar un panegirist al său, românul Grigorie, viitor episcop de Argeș, îl laudă zicând: „Drept aceea te-ai cunoscut vrednic a te socoti ca o parte a trupului țării noastre”. Astfel și-a câștigat Dositei Filitti, încă de tânăr, încredințarea.

Era, pe vremea aceea, în scaunul Ungro-Vlahiei, unul dintre cei mai vrednici de respect prelați, Grigorie mitropolitul, bine cuvântat cu păstorie lungă de 27 de ani (1760—1787) și luminoasă mai ales prin mulțimea cărților tipărite și prin pregătirea de oameni învățați, strănși în jurul lui. Un om cu virtuțile lui Dositei Filitti nu putea lipsi din acest cerc. Il luă deci mitropolitul Grigorie pe lângă dânsul ca director al mitropoliei, în care vrednicie, timp de 11 ani, putu învăța

mulțe, mai ales cu privire la cărmuirea unei eparhii.

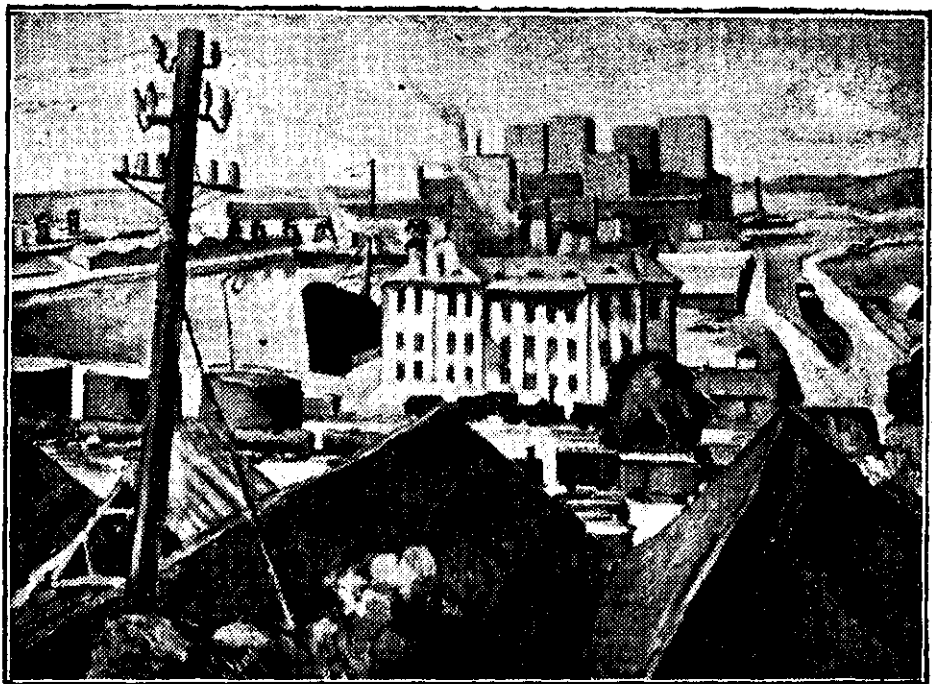
De aceea și, la 1787, când episcopia Buzăului rămase văduvită prin ridicarea episcopului Cosma la scaunul mitropoliei, arhimandritul Dositei Filitti, cel cu practică administrativă, cu experiență politică și cu erudiție deosebită, ca unul care știa grecește, românește, franțuzește și rusește, fu ales, fără înconjur, episcop al Buzăului.

La Buzău, vreme de șase ani, puse rândulă în actele episcopiei, înființând condica episcopiei Buzăului; ajută săracii în vreme de războaie; se îngriji de bisericile eparhiei și de școala dela Buzău unde fu dascăl Naum Rămăneanu, iar în calitate de mădular al divanului cărmnitor al țării sub ocupația austriacă la 1790—1, se convinge că nici pe împăratul Leopold II, pe care Țara Românească îl recunoscuse de stăpân, nu se puteau bizui aceia cari tot urmăreau mântuirea neamului românesc. Fiindcă, deci, proiecte de reforme, care amintesc de cele de mai târziu dela 1821, nu se putuseră realiza, iscălește și el arzurile către Poartă dela 1792 și 1793 care au fost calificate, cu drept cuvânt, de „strigăte de desperare, eșite din inima țării chinuite”.

Când în sfârșit, mitropolitul Filaret II, după un an de păstorie, demisionă, episcopul Buzăului, Dositei Filitti, ajuns mitropolit al Ungro Vlahiei la 11 Octombrie 1793. În cartea patriarhului Tarigradului, noul principat al bisericii muntene este cu drept cuvânt calificat de „bărbat bătrân, împodobit cu virtuți, crescut în pietate, învățat și mărturisit vrednic de către toți, atât de cei de partea bisericăscă precum și de tagma boerăscă și politicească”.

Păstoria de 16 ani a lui Dositei Filitti ca mitropolit, se caracterizează prin bună orânduială în viața preoților și a monahilor, în averea mitropoliei și a mănăstirilor și mai ales prin grija de cultură și de ajutoare a clericilor virtuțioși și a tineretului studios.

Asupra propunerii lui se înființează la 15 Decembrie 1793 episcopia de Argeș, în favoarea lui Iosif, episcopul titular al Sevastei și rival nenorocos al lui Dositei la scaunul Ungro Vlahiei. Cu acest prilej

P. IORGULESCU: DOCURILE — CONSTANTA

1) Cuvantare rostită în Sf. Patriarhie, Sâmbătă 18 Decembrie, cu prilejul parastasului.

P. IORGULESCU : NUD

mitropolitul Dositei obține ca episcopii Sevastei să fie puși sub dependența mitropoliei Ungro-Vlahiei.

Întâia lui măsură administrativă, ca mitropolit, fu micșorarea la jumătate a ploconului cârjei. Era un bir ce apăsa greu pe atunci asupra preoților. Opri apoi hirotoniile peste Dunăre, mai ales la Vidin; rândui ca viitorii preoți, înainte de hirotonie, să facă școala o jumătate de an la dascălul mitropoliei, iar la 1797 deschise chiar în mănăstirea Tuturor Sfinților, azi biserica Antim, o școală pentru preoți, act de o deosebită importanță pentru că se punea astfel temelia viitoarelor seminarii preoțești și se afirma principiul că învățătura este una din calitățile ce se cer candidaților la preoție. Tot odată, Dositei Filitti reduce taxele mari de hirotonie și intervine cu tărie împotriva slujbașilor cari jecmănesc pe bieții candidați pentru a-i șterge din listele de birnici.

Față de călugări și de mănăstiri, măsurile luate de Dositei sunt și mai strășnice. Numărul călugărilor străini, trăitori prin țară fără căpătâi, se înmulțise; Dositei orânduiește o statistică a lor și nu mai îngăduie ieșirea din mănăstire fără încuviințarea stărețului. Acest mitropolit grec de origine, ia măsuri împotriva egumenilor greci. Egumenii mănăstirilor sunt supuși la control în privința administrării averilor, iar exarhii locurilor sfinte sunt opriji de a lucra în țara noastră fără încuviințarea mitropolitului; la locurile sfinte nu se vor mai putea trimite decât ajutoarele arătate în actele de închinare și numai întru cât vor rămânea prisoase după împlinirea nevoilor mănăstirilor închinare: datorii, nu se mai pot

face pe seama acestor mănăstiri, iar închinările sunt oprite pe viitor.

Toate aceste dispoziții sunt cuprinse în hrisoave dela 1798, date de Vodă Hangerli asupra anaforalelor prezintate de mitropolitul Dositei Filitti. Dușman al relei chivernisiri a averii mănăstirilor, el înlătură dju egumenia dela Dealul pe arhimandritul Nichifor, deși grec, și-l înlocuiește la 1797 prin eclesiarhul mitropoliei, românul Dionisie Lupu, viitor mitropolit, motivând că acesta este „și fecior de boer pământean”. Până intratât se pătrunsese Dositei Filitti de interesele patriei lui adoptive.

Anul 1798 este și acela când mitropolitul Dositei se ridică cu ultima energie împotriva impozitelor noi pe care Vodă Hangerli vrea să le mai arunce asupra țării istovite și când la amenințările Domnului că deține sabia și topuzul, principele bisericii nuantene răspunde că și el deține arme poate mai puternice cârja și clopotele bisericilor.

Bun gospodar, Dositei se îngrijește, și ca mitropolit, de clădirile bisericesti. Dacă arcușul la mitropolie este astăzi ușor, lui se datorește această înlesnire. El tencuiește și invelște mitropolia din București, în care-l pomenim azi, adăugându-i și trei pridvoare. Tot el tencuiește mitropolia din Târgoviște; reface biserica schitului Babele din Vlașca; repară biserica schitului Sinala și dăruiește schitului Predeal o vie, singura proprietate a acestui schit la 1810. Chiar din primul an de păstorie, se alcătui din porunca lui o condică a tuturor odoarelor mitropoliei și răsfoirea ei ne arată bogăția nespusă de odăjdji a mitropoliei noastre la 1798.

cum și grija pusă de Dositei pentru păstrarea și înmulțirea lor.

Mitropolitul Dositei Filitti s'a îngrijit cu deosebire și de școli. Pe lângă școala pentru preoți, de care am vorbit, prin sârguința lui s'a prefăcut din temelie la 1801 școala slovenească dela Sf. Gheorghe, cu un dascăl și un ipodascăl. Tot el a stăruit la 1803 pentru restaurarea încăperilor dela Domnița Bălașa, unde, dela 1791, se mutase școala veche dela Sf. Sava și a oferit pentru această școală casele de lângă biserica Magureanu. A ajutat pe profesorii acestei școale, care-i și recunosc interesul pentru cultură, dedicându-i publicațiile lor, cum fac cunoscuții Ștefan Comita și Neofit Duca, dascăli de patriotism și de democratism ai atâtor Români din vremea renașterii dela 1821.

Tipografia românească a mitropoliei, restaurată sub Filaret II, își continuă activitatea în tot timpul păstoriei lui Dositei Filitti, în cărmuirea cărnă se dă, dela 1796, și fabrica de hârtie. În această tipografie și cu cheltuiala lui Dositei se tipărește *Pravoslavnica învățătură*, un fel de catechism îndreptat împotriva Uniților cari, cum zice Dositei în prefața „mășăese în urmele începătorilor de desghinări, cari cu coada lor au târât după sine atâtea mulțimi”. Urmează *Cartea folositoare de suflet, Psaltirea, Liturgiile*, Triodul, în prefața cărnă, la 1798, arhimandritul Grigorie laudă pe Dositei că a tipărit „sese rânduri de cârți, măcar că au fost toate lucrurile scumpe, măcar că Joametea despre o parte și ciurma despre altă parte, au făcut mare zăticneală”. La 1800 se tipărește un *Penticostar*, iar la 1801 apare *Chiriacodromul arhiepiscopului Nichifor Teotoki*, tradus și tipărit, din ordiul și cu cheltuiala lui Dositei, de monahul Gherontie și de ierodiaconul Grigore.

Aceștia pleacă apoi, cu ajutorul băneș al mitropolitului Dositei Filitti, la muntele Athos, pentru a mai găsi noi manuscrise eclesiastice demne de a fi traduse și tipărite. Încă dela 1795, Dositei se gândea la tipărirea *Mincelor*, privindu-o ca o „prea creștinească faptă”, venită a feri de unire. Cu voia și blagoslovenia lui Dositei tipărește deci, la 1805, Iosif al Argeșului, Mineiul pe luna Septembrie, dar la Buda, pentru că Dositei oprise energie intrarea în țară a cârților upărite în Ardeal, ca fiind sau schismatice, sau pline de greșeli și pentru că tipografia mitropoliei nu era destul de perfecționată pentru o astfel de lucrare. Se mai tipărește de Dositei un *Censlov*, încă o *Psaltire*, un *Euchologiu*, o *Învățătură creștinească* și *Orânduială pentru sfințirea bisericii*.

Astfel, mitropolitul Dositei Filitti a fost un cald sprijinitor al culturii românești, cum o recunosc cu insuflețire traducătorii Grigorie și Gherontie, vorbind de „răvna lui către talmăcirea cârților celor sfinte și tipărirea lor”. Vestita bibliotecă a mitropoliei era încă, pe vremea lui Dositei, în bună rânduială și cunoaștem chiar bibliotecarii de care el s'a servit.

Trebuie adăugat aci că cu ajutorul lui Dositei s'a tipărit, la 1806, de episcopul de Vrața, Sofronje Vovoridi, cea dintâi carte în limba bulgară modernă, un *Chiriacodrom*. În memoriile sale, Sofronje vorbește de Dositei „dărbatul bătrân de ani, învățat și plin de înțelepciune”, care l'a primit cu dragoste și l'a adăpostit la mitropolia din București. Încă o dovadă că Dositei Filitti era mai presus de toată creștin și că aspirația lui supremă era emanciparea națională a popoarelor robite de turci.

Mitropolitul Dositei a fost sprijinitorul

tuturor doritorilor de învățatură, pe care-l plăcea să-i strângă în jurul lui. Pe lângă el a crescut episcopul de Argeș, Ilarion Gheorghide, aromân de origine, prietenul cu sentimente liberale și naționale românești al lui Tudor Vladimirescu. Colaborator apropiat al lui Dositei în tălmăcirea și tipărirea cărților bisericești, am văzut că a fost arhimandritul Grigorie Râmniceanu, mai apoi director al școlii lui Gheorghe Lazăr și episcop de Argeș, un avântat scriitor, care se declară „slugă îndatorată cu multe faceri de bine ce a cunoscut de la Dositei. Lui Naum Râmniceanu, pe care-l avusesse dascăl la școala din Buzău, Dositei îi scria părintește la 1805 că „toți suntem vremelnici și trecători, dar pentru aceasta nu și nestatornici...: aș pofti să aud că de acum înainte ai încetat de a fi un rătăcitor... Monahul Rafaël dela Neamț, traducător și tipăritor de cărți bisericești, se declară îndatorat lui Dositei. Mitropolitul român Dionisie Lupu, sprijinitorul lui Gheorghe Lazăr, spune că mitropolitul Dositei Filitti este făcătorul său de bine și stărețul său și, într-adevăr, prin aceasta ajunge Dionisie eclesiarh al mitropoliei, egumen la mănăstirea Dealului, iar la 1801 episcop de Sevasta, socotit ca un vicar al mitropoliei Ungro-Vlahiei. Alt naționalist român, Eufrosin Poteca, la întoarcere de la Neamț, la 1807, găsește adăpost la mitropolie, pe lângă Dositei Filitti, acesta îl hirotonisește diacon, dându-i și puțința să urmeze învățătura la Academia grecească din București, să se pătrună de ideile patriotice și democratice ale vestitului dascăl Neofit Duca. Macarie, ieromonahul, cântărețul, mărturisește și el că Dositei Filitti l'a adus dela Căldărușani la mitropolie, punându-l să învețe muzică de la protopsaltul mitropoliei.

Sunt destule aceste mărturii despre sentimentele creștine, despre dragostea de cultură și despre caldele porniri ale lui Dositei Filitti față de patria lui adoptivă. Faptele lui îndrituiesc pe deplin omagiul ce-i aducea episcopul Grigorie că „s'a cunoscut vrednic a se socoti ca o parte a trupului țării noastre". Iar celalt Grigorie, împreună cu Gherontie, rezumau minunat activitatea lui Dositei prin cuvintele: „Prea Sfinția ta aduce arhiepiscopului Hristos oile cele cuvântătoare... cu cuvântul, cu petrecerea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curățenia, luând aminte totdeauna la citirea dumnezeestilor scripturi, la mângâierea celor necăjiți, la învățătura celor ce au trebuință de sfătuire, la apărarea celor ce se nedreptătesc, la ajutorul văduvelor și al sărmanilor, la ocrotirea săracilor, la întemeerea școlilor..."

Această frumoasă activitate păstoraască a fost turburată de rădăciunile Pasvangiilor și apoi de războiul dintre ruși și turci, început la 1806. Dositei Filitti, cu toate că i se conferise marele cordon al sfintei Ane, se opuse la măsurile de acaparare a vieții bisericești române de către rușii năzuitori la incorporarea țărilor românești. Ca urmare, în Ianuarie 1810, fu destituit prin uzur împărătesc, deportat la Dobrovăț, plimbat la Tighina, Aninoasa și Târsor și în sfârșit, pus în libertate prin intervenția Austriei, se stabilă la Brașov. Singura lui protestare contra violenței ce i se făcea, a fost aceea de la 1810 când, prin mijlocirea consulului francez din București, solicită sprijinul lui Napoleon I. ca rege al Italiei, amintind că, deși născut în ținutul Ianiței, era originar din insulele ionice și deci, prin această origine, supus Italian. De atunci, el n'a solicitat reintegrarea în scaun; dimpotrivă, când la 1812 fu rechemat de Ioan Vodă Caragea, el refuză de a se întoarce. Trăi retras la Brașov,

până la sfârșitul vieții și în ultimul timp bolnav, fiind legături cu țara prin nepoții săi. Dumnezeu îi ușură durerile târziu, la 14 Decembrie 1826: avea 92 de ani. Trupul lui odihnește sub un sarcofagiu de piatră într-o capelă specială din cimitirul bisericii grecești de la Brașov, astăzi în pământul țării.

Urmasii lui, românizați de mult, după pilda lui, moștenind pornirile lui, s'au străduit să fie folositori țării pe diferite tărâmurii, iar în războiul pentru întregirea neamului, numele unuia ei este teget de mândra șarjă de la Robănești și altul și-a jertfit viața la Turtucaia.

O pagină luminoasă în istoria culturii române a scris mitropolitul Dositei Filitti prin testamentul său alcătuit la 1825 și executat până azi. În el, Dositei dovedește încă odată sentimente creștine, patriotice și umanitare. Nu este uitat bolnavul nenorocit, căci Dositei donează (2000 lei) spitalului Filantropia, cea mai mare donație din acea vreme. Nu sunt trecuți cu vederea oamenii cari l'au slujit de aproape; nu sunt uitați patrioții din țara de naștere, dar nici cei din țara adoptivă. Dositei era evident încredințat că emanciparea de sub jugul păgânului nu se putea face fără învățatură și de aci derivă accentuarea în testament a necesității cultivării tineretului: „Să fie ajutați la învățatură tinerii cu duh, silitori și cu apucături bune, cere mitropolitul Dositei de la executorii testamentului și ca om practic, lasă o însemnată sumă de bani, aproape întreaga lui avere, ca să se cumpere o moșie din al căreia venit să se ajute tineretul cu burse de studii. Se gândește, fugește și la școlile și bisericile întemeiate de neamul lui în patria de origine; se gândește și că Grecia, atunci, se afla în mai mare apărare de cât Tara Românească, unde reînviase domnia pământească și școala națională, dar se gândește și la Români, și de aceea naționaliști ca Grigorie al Argeșului, Naum Râmniceanu, Zilot Românul, îi recunosc cu dreptate caldele simțimți românești „duhul pentru patrie bun".

Așezământul cultural al mitropolitului Dositei Filitti a ajutat cu burse, din venitul moșiei Lungulești din Dâmbovița, timp de o sută de ani vre-o 250 de tineri, ca să învețe carte. Au fost ajutați o vreme și Epiroți, dintre cari mulți erau aromâni, iar unii chiar așezați aici în țară, dar majoritatea bursei au fost date românilor și de la 1885 încoace, numai la români din țară. Mulți oameni de seamă, din toate categoriile, au fost bursierii acestui așezământ. Fruntași politici, Eugeniu Stătescu, Mihail Pherekyde, Grigore Păucescu, Constantin Arion; profesori universitari ca Ludovic Mrazec, Alex. Myler și alții mai tineri; pictori ca Sterjăde și Teisanu; muzicanți ca Jean Atanasiu și Enacovici; înalți magistrați, medici și ofițeri.

A fost așezământul mitropolitului Dositei Filitti o instituție cu adevărat binefăcătoare, dar care, prin legea expropriării, a fost greu lovită. Veniturile sunt mici acum, iar ajutoarele nu mai pot fi multe și îndestulătoare.

Pentru toate cele zise, cuvine-se pomenirea cu laudă a mitropolitului Dositei Filitti, cel cari a iubit cartea, s'a străduit în bună rânduială a vieții bisericești și a fost stăpâniți de gândul liberării întregii ortodoxii balcanice de sub stăpânirea păgână.

Noi azi nu putem găsi ideea în jurul căreia să vibreze ortodoxia întregă: el o găsisse.

Laudă pomenirii lui.

Preotul NICOLAE...

Profesor universitar
Membru al Academiei Române

PORTRETE STRAINE

Marcel Proust

Pentru că Ebra, de rigoare era să-i transmită mama chinul neamului ei. Pentru că Francez, se cerea să-i dăruiască tatăl, limpezimea galică. Astfel compus, eredele trebuia să se sbată între fiți opuse, răbdător să alcătuiască și, dealungul galeriilor subterane, să treacă, săpând cu ghiare fine de cârtiță, până la ochi de lumină, ultimă recompensă a efortului și a tenacității. Așa îl explică virtuozii lăutelor de critică.

Depărtați de ei obiectivul vostru și, fără a contesta specialiștilor-fotografi, științifica lor răspundere, înstrăinați-vă de fixele lor teorii de atavism. Ne-ar fi drag să peocetlim seriozitatea laborioșilor, răsplătind-o cu recunoașterea concluziilor meritorii, de nu ne-ar prinde nu știm ce remușcări, și nu știm ce ridicol, la răscolirea trențelor de lipsă-academică și de medicinală camolotă. Între Lombroso și Zola doi pozitiviști, analizatul însuși ne poruncește să ne simțim stingheri și să așteptăm, izolați de copleșitoarea lor faimă, mai puțin exacte răspunsuri la mai puțin pârdațnice întrebări.

MARCEL PROUST

Pentru modestia ne-bacalaureată, rămâne deci, Proust, un fenomen, să zicem, dar un fenomen căruia nu i se va face indignitatea de a fi socotit familiar. Un fenomen, de sigur, căci smuls cu o vădită violență, deși distrată de atâtea ori, din roțițele unse ale obicinuitului pas, din mersul calculat al stilului, din părăgina zilei de ieri din prezicerile științei ce va să vie.

S'a întâmplat să se incuie în cameră vătuită, lângă jarul deschis al vetrei și pe covoare cărora papucii de boală nu le imprimă o urmă cel puțin, un ou tânăr, palid și astmatic. Nu vă întrebați de unde vine, din Ierusalim sau Galia Cisalpină, nici cari i-au fost bunică și bunic. El este acolo și scrie. Să urmărim în întuneric o jurubiță de gând și până la sfârșit s'o toarcem, cu răbdarea cugetării lui, în perpetuă mișcare.

Dacă ni se cere totuși, să-l aflăm forțătorilor de mai de mult, să trecem fermecatul fus în mâinile lui Laclos și Pascal, lui Stendhal și Constant. De nu, să rămânem, pur și simplu, la fenomenul Proust.

S'a discutat apoi, și până azi discipia

nu și-a găsit termen. greutatea cu care autorul nostru extrage din proza asenușo mine, un minereu nefectat alături de agură.

— E împur și dificil, se rostea un a-nalfabet savant. Ce nerozie!

Proust nici nu caută, pentru a i se aduce ciudata învinuire că nu găsește decât cu strădanie, că nu-i în stare să fixeze decât în spasm. Proust descopere că un halucinat și ca el, se plimbă în dansuri pe un fir de sârmă, de-asupra tumultului urbei în plină agitație.

De aceea, nici nu poate fi la el vorba de greutate. Numai substanță, se ridică, acrobat, cu facilitățile substanței, fălfăire de gând, fără îngrădiri trupești.

Nici de scalpel nu poate fi, aici, amintit, analiza presupunând premeditate, desenm chirurgical, atenție doftorică, explicație doctrinară și capitole de rezultate. Prin aceasta se și depărtează de cerebrii veacurilor revoluționate și căința noastră-i mare că, știind că așa e, admitem compromisul de a-l înruși, câteva rânduri mai sus, pentru plăcerea altora și iertarea pe care, lași, o solicităm.

De-asupra mormintelor se ridică, superstiție populară, flacări, și la fel, se ridică din opera lui, limba de foc combuștiune mistică aproape. Avem sincera impresie că la Proust cuvântul nu-i căutat, ci, pâlălaie, răspunde, tantasmă, unei arderi interne. De aici, și neputința unei definiții raportate la el, întreaga lui operă, de somnambule investigații și găsiri, necuprinzând decât inexorabilul. În ziua în care s'ar fi săvârșit arderea totală. Proust nici n'ar fi grăit, destina să fie, astfel, închis.

Ce mulțumiri pentru cititor de a se lăsa, pasiv, în stăpânirea unei atât de târziu-limitate forțe!

Discuția nu are, în consecință loc, au câtă a se învărti numai în jurul germinației, care, pe deasupra besicelor sau mapei savante, are să fie primită fără cârtire și fără de rezervă. Când renunță la îndreptării, aproximații, rol educativ sau culturală dăscălie, și critica este, peste zidurile penitenciarului în care adesea se complăce, interesantă mărghinindu-se la mângăierile tăcute ale cercurilor vegetale din trunchi, și-apoi la admirația frunzișului, de freamăt și de umbră.

Pe lângă cenusa magnificelor enunțări de occidentală dispută, pornită din slovele lui Proust, și urmărite cu o minuțioasă sârghișă de ironia noastră la pândă, se ridică, suplu și tare inteligent, conturul trasat fără greș de d. Zarifopol, unul dintre intaitivii docti ai epocii lui.

ELENA PROTOPOESCU

Rugina remușcării

Era târziu și Mircea Dăianu ședea încă culcat cu fața în sus în iarbă moale, parfumată de po malul lacului.

Era în vacanță și cartea de drept după care prepara examenul de toamnă alunecase alături în timp ce el visa cu gândul aiurea. În jurul lui era pace adâncă. Nu se auzeau decât șgomote îndepărtate și țărâitul greerilor de câmp. Seara se lăsa ușoară peste lacul ce se întindea departe, pe moșie, până la hotarul vecin și îmbrăca în umbre violete toată lunca.

De odată, se auzi un zgomot și Mircea zări printre sălcii pe Baba Rada, care venea la iaz să se scalde.

Bătrâna era la conacul Dăienilor de când se născuse Mircea. Ea îl crescuse de mic și avea pentru el o dragoste și un devotament de sclavă.

De la moartea singurului ei fecior într-o explozie la Pirotehnice, unde își făcea armata, bătrâna nu mai era aceeași.

Această durere mare o făcuse tristă și hărțuitoare cu celelalte slugi și de atunci, mai toată ziua o auzeai bombănind și suspinând prin bucătărie.

Mircea se făcu mic în iarbă și aștepta ca bătrâna să se desbrace și să intre în apă.

Îl cuprinse o curiozitate bizară și perversă de a vedea o femeie bătrână goală și se ascunse și mai bine spre a nu fi zărit.

Câte femei tinere nu admirase el goale, dar un corp de femeie bătrână încă nu văzuse și se gândea că trebuie să fie interesant.

Și acum, aștepta cu nerăbdare ca Baba Rada să fie cu totul desbrăcată pentru a putea gusta această priveleşte onuă.

Cum Mircea ședea așa, îi trecu pe dinaintea atâtea femei frumoase ce-i îmbrătasera simțurile acolo, în Parisul plin de lumină, unde urma doctoratul în drept.

Mai ales îl chinuia amintirea Simonei, o franțuzoaică blondă, cu carnea albă ca crinul, cu sânii mici și tari.

În ochii ei senini se oglindea azurul cerului iar sărutările buzelor ei mici și roșii îi dăduseră fiori fericirii.

Și ce trist se isprăvisse romanul acela de iubire pe care amândoi o credeau veșnică! Ce rău s'a purtat cu el femeia iubită!...

Toată dragostea lui pentru zeita cu corp de fecioară și totuși cu simțurile și cu sufletul de demon i se ridică deodată năpraznic în față.

Simțea că o iubește și acum tot așa de intens, deși se credea vindecat de mult.

Nebuniile și plăcerile dragostei lor trecute îl înfiorau și îi biciuiau mintea, iar în suflet i se redeșteptă toată suferința ce îndurase la despărțirea lor.

...Era într-o seară când se întorceau amândoi de la teatru.

Ce cuvinte dureroase îi spusese. Ele cădeau peste inima lui bolnavă ca niște ciocane grele, iar în ochii ei frumoși se strănsese răutatea femeiască din toate veacurile.

Și totuși el o privea cu iubire și o iertase de tot ce-i făcuse.

O rugase frumos să rămână și să uite dacă a supărat-o cu ceva, dar ea tăcea zâmbind cu răutate.

Noaptea plutia în jurul lor caldă, misterioasă.

Era liniște peste tot și totuși atâtea furtună în sufletul lui.

Dintr'un colț de nouă luna revărsa potopuri de lumină. Părul Simonei pă-

rea de aur, iar ochii ei mari scânteiau sub umbra lui.

Ușor ca o rugăciune el îi șoptea cuvinte de iubire, dar ea râdea mereu, batjocoritor.

Apoi încrunțată îi răspunse: — „Mircea, să sfârșim odată... eu mă duc... așa vrea să nu mai aud de tine!”

Și cuvintele ei cădeau peste inima lui, ca niște picături de foc ce lasă rană unde ajung.

Pe ochii lui se urzia o pânză de lacrimi și Simona așa a sfârșit: „...M'așteaptă celălalt... adio!”

Iar Mircea, mușcându-și buzele ca să nu strige după ea, rămase nemișcat și privea cum se îndepărta triumfătoare și forțită că lăsa nenorocire în urma ei.

Și acum parcă o vedea cum mergea rețede și cum în spate umbra ei se prelungia spre el, umindu-i încă odată și fără voia lor. Apoi și această mângăiere dată de lună s'a sters.

Nici umbră n'a mai rămas între ei. Nimic... Nimic...

Și Mircea își apăsa acum fața în pământ și rupea cu dinții din iarbă, într-o încordare dureroasă.

Un plescăit îl trezi. Se ridică repede și-și aminti de curiozitatea lui bolnavă.

Bătrâna nu se mai vedea. Se sculă în picioare și se apropie de țărâmul apei. Nu se vedea nimic. Nu se auzeau decât aceleași șapte monotone ale undelor.

O haină a babei era singura mărturie, că ea fusese aci și că totul nu era un vis.

Îngrijorat Mircea, alergă în jurul lacului. Nici o urmă.

Bănui că bătrâna s'a inecat scufundându-se în adâncime, dar această idee nu vroia să-i intre în cap, căci prea ar fi fost grozav. Gândul că poate a ieșit din apă și stă mai departe, undeva în iarbă, prinse a se infiripa încetul cu încetul și îi risipi turburarea care-l frământa.

Cercetă iarăși cu atenție tot țărâmul, se uită prin bălăriile ce crescuseră înalte și printre lăstarii sălciiilor, dar nu găsi nimic.

O durere adâncă și grea îi coborî în suflet. Era sigur acum că bătrâna s'a inecat.

Alergă în sat și dădu de veste. Câțiva țărani dimpreună cu șeful postului de jandarmi se suiură într-o barcă și căutară cu o cangă lungă în fundul apei.

Mircea, de pe țărâni îi urmărea cu privirea, amănându-se de speranța unei minuni, care i-ar fi scos-o deodată țărâra, în față.

Dar minunea nu se întâmplă și până seara târziu o căutară în zadar.

Sătenii și jandarmul plecară intristați de nenorocirea întâmplată, iar Mircea rămase singur și abătut la marginea apei.

Noaptea coborîse liniștită peste lac, Albastrul de cobalt al cerului strălucia fosforescent.

De sus, luna se reflecta pe întinderea feerică a apei și părea că se coboară pe o scară de aur ale cărei trepte urmau fără de sfârșit în adâncime.

De odată, în depărtare o săgeată s'ri-pitoare spintecă zarea.

Nori negri începură să se îngrămădească, mișcându-se ca niște valuri uriașe purtate de vânt.

Părea că se aud din văzduh cântări funerare.

Picături mari de ploaie, ciupeau a-gele lacului. Scara de aur se topi în in-

vorbire, dar ele muriră curând și acum tăceau privindu-se rece.

Pe la cinci zăpușeala era așa de mare, că cineva dintre tineri dădu ideea unei băi de lac.

Părerca fu îmbrățișată cu entuziasm deși Mircea și bătrânii se împotriviră. Mai ales pe Mircea îl îngrozea gândul că trebuia să revadă locul blestemat.

Totuși, cu toată protestarea ce se ivi, tinerii glumind și râzând, alergară să-și ia costumele de baie și apoi în mers sburdalnic, ajunseră la apă.

Se îmbrășiară să se dezbrace prin stufișuri, fetele mai în susul iazului și băieții la o bună depărtare în josul apei.

Dar odată intrați, unda i-a adunat pe toți la un loc. Și începu bălăceala. Unii înotau. Alții se jucau stropindu-se cu apă. Câțiva se suiră într-o barcă și începură să vâslească, iar cei fricoși rămăseseră pe țărm. Toată lunca răsuna de țipetele și râsetele lor argintii.

Erau veseli. Petreceau. Pe nimeni locul acesta nu-l înfiora.

Mircea, rămas pe mal, privea tăcut întinderea apei, pe care nu o mai văzuse de când plecase la Paris și iarăși îi veni în minte, nenorocirea de care se simțea vinovat. Deodată, ca o umbră, îi trecu pe dinainte bătrâna, așa cum o văzuse în vis amenințându-l cu mâna și blestemându-l.

Amărât se gândea tocmai să plece din locul acela, când prietenii îl cheamară iar să se scalde cu ei.

Plictisit de atâta stăruință, își puse costumul de baie, intră în apă și se îndepărtă spre larg.

În acest timp, unii ieșiseră culcându-se în iarbă, iar alții, începuseră chiar să se îmbrace.

Era târziu și Mircea se hotărî să iasă și el din apă. Ocoli un colț al lacului, care trecea pe lângă o salcie bătrână.

Apa îi venea până aproape de umeri. Venea spre țărm, călcând cu pasul sigur în mărul din fundul albiei.

Deodată piciorul i se înțepenii în ceva tare și avu impresia că i s'a prins în niste rădăcini.

Îl smuci, îl trase cu putere, dar piciorul îi era apucat de un clește nevăzut, care-l țintuia în adâncime.

O suferință ciudată îl făcu să strige după ajutor.

La țipetele lui, săriră câțiva și începură să-l ajute.

Mircea gemea de durere, dar piciorul drept nu se putea libera din încâtușarea misterioasă.

Suci piciorul în toate felurile, îl smuci iar, și deodată îl simți scăpat din lațul nevăzut.

Schiopătând ejunse la mal. Un fior de groază și de scârbă îl cutremură. Piciorul plin de sângele ce curgea din rănilor suferite era acoperit de cărnuri putrede, gelatinoase și avea o formă și o culoare hideasă.

Un miros greu de cadavru îi pătrunse adânc până în creier, ochii i se făcură mari în orbită, se îngălbenii și se prăbuși la pământ.

Svonul se răspândi și peste puțin timp tot satul era la elesteu.

Jandarmii urmăreau pescuirea cadavrelor. Corpul Babei Rada descompus și oribil la vedere, fu scos cu multă greutate din fundul apei, unde un bolovan de care se legase bătrâna, o pironise în adâncime.

Ancheta stabili că bătrâna se sinucise.

Intins în patul alb din odaia lui, Mircea aiurea neîntrerupt. Febra îl ținu o lună de zile între moarte și viață. Medici aduși din București, stătură zile întregi la moșie. Coana Marița era pră-

Eunucul

Seralul, ca un ram plecat de muguri,
Își împletește patimi din mlade de liană,
Și-apoi și-aprinde'n juru-ți, dorințele pe ruguri
Ce ard ca'ntr'o grădină ăroniană...

„Stăpânul tău e viața ta, și el
Ti-a smuls din ochi priviri cutezătoare
Ca să-ți implânte'n tășuri de oțel
Și'n inimă tăcerea stepelor polare.

Când noaptea pe sub șipotu-i aproape,
Prin gratii reci, cadănele 'n sobor
Străbat cu ochii umbre mari spre ape,
Tu le'nsofești privirile 'n Bosfor.

Și scut le ești dorințelor păgâne :
Că nu li-i dat nici ceru 'mbrățișat de ape.
Nici jocul unui val ce vrea să 'ngâne
Un cânt străin, de Făt-Frumos zidit sub pleoape.

Și totuși când prin geam un val de lună crește
Și când cadănele 'a vestalele durerii,
O stană 'ntr'un ungher se 'nsuflește
Și două lacrimi scapără de stâncile tăcerii.

ION POGAN

pădită. O găseai plângând prin toate colțurile văzând cum Mircea se topește sguduit de febră, iar bătrânul Dăianu îndurerat cobora în pivniță, unde golea pahar după pahar, până ce-și simțea ochii umezi și fierbinți și atunci clătănându-se și sprijinindu-se de ziduri se suia în odaia lui și se culca.

Criza se termină și bolnavul ieși din toropeală. Corpul singur însă se însănătoșise, căci mintea îi rămăsese bolnavă.

Halucinațiile îl chinuiau într'una. Nu se mai hrănea cu nimic : tot ce i se aducea, i se părea că miroase a cadavru.

Nenorocirea aceea de care se credea vinovat de mult îi zdruncinase nervii, iar impresia grozavă ce a simțit intrând cu piciorul în neptul cadavrelor, îi dăduse acum fiorii nebuniei.

Mirosul greu ce îi împrăștiase piciorul lui plin de cărnuri putrede, atunci când a ieșit din apă, i se întipărise în minte și ideea fixă că tot ce i se aduce și pe tot ce punea mâna are miros de mort, nu-l mai părasea.

Plecară în străinătate. Îl plimbară prin toate sanatoriile. Îl văzură specialiști celebri. Pentru toți fu un subiect interesant de studiu, dar nici unul nu dădu o speranță sigură de vindecare.

Uneori, ceasuri întregi avea toată limpezimea cugetării și apoi halucinațiile reapăreau.

Atunci suferea cumplit. Viziunea morții care-l urmărea necontenit, îl făcea să se sbată în pat.

Își acoperea capul cu perne să nu-i mai audă blestemul și punea să i se deschidă larg ferestrele spre a ieși mirosul le cadavru ce i se părea că se întinde în jurul lui, ca un val greu de plumb.

După câteva luni și după ce bătrânii cheltuiră aproape o avere în străinătate, s'au reîntors în țară fără nici o îmbunătățire.

În București îl internară într'o clinică de specialitate, unde zăcu încă trei luni, frământat mereu de ideea fixă, ce-i ro-bise toată ființa.

Slăbise mult și nu mai era de recunoscut. Părea un bătrân obosit de povara anilor. Viața îi fugea din corp ca sborul fiecărei clipe.

Într'o dimineață părinții fură vestiți

că i se apropie sfârșitul și bătrânii sosi-ră tocmai când Mircea se stinge pe patul suferinții.

Părea că mintea i s'a luminat.

În ochii lui se strănsese toată vioiciunea spulherată în timpul din urmă.

Își privi părinții, ca un animal rănit, cu un zâmbet dureros în colțul gurei, și apoi se stinse ca o flacără fără putere.

III

După înmormântare, odată cu lucrurile bolnavului, infirmierul dădu Doamnei Dăianu un pachetel cu scrisori pe care Mircea le scrisese în timpul bolii pe fel de fel de petece de hârtie ce-i căzuseră în mână.

Reîntorși la țară, bătrânul Dăianu se coborî posomorât în pivniță spre a-și afla durerea, iar Coana Marița se închi-se în odaia ei și cu ochii arși de lacrimi citi slova tremurată și chinuită a fiului ei.

„Simone, dragostea vieții mele, tu desigur petreci departe de mine, în timp ce eu sufer acî în această singurătate.

„M'au internat într'o casă de nebuni și toți cred că sunt nebun. Scapă-mă frumoasă! Ia-mă de aci, căci nu mai sunt decât o cenușă plâpândă risipită pe un pat de spital.

Și ce spital! De trei luni îmi dă să mănânc numai cadavre. Da, pâinea, mâncarea, fructele și tot ce mi se aduce e cadavru, are mirosul lui greu și înfricoșător care mi se sue la creier. Dela un timp însă, nu mai mănânc nimic. Mâncarea asta puțuroasă, o arunc pe furii și beau numai apă”.

„Draga mea Simone,

Am așpit puțin, dar după câteva clipe de frământare m'am deșteptat. Fericiți aceia cari nu se mai deșteaptă! Ce zic eu fericiți? Dar dacă și pe ei îi chinuesc, ca și pe mine visuri îngrozitoare în fundul mormintelor?

Și eu am fost fericit odată. Pe atunci mă deșteptam în brațele tale parfumate... Și acum, toate au murit!

În jurul meu nu mai e decât ruină și goază. Chiar apa care o beau mă cutremură. Are același miros greu ce mi

Am ucis pe Dumnezeu'

s'a infiltrat în corp. Pielea mea miroase a mort. Nu cumva am murit eu?

Desigur! Eu am murit și am și intrat în putrefacție. Aci nu sunt într'un spital ci într'un cavou. Nu zac într'un pat, ci sunt întins într'un cosciug'.

...Simono, fericirea mea spulberată de vânturile crude ale vieții, aud din depărtare cum bate ora trei. Ce scriitor a fost omul când a măsurat timpul și a dat glas orelor! Sunetul înfiorător al clopotului de bronz vibrează încă strident în noapte și îl simt cum tremură în sufletul meu, chemându-mă la judecata viitoare, când voi fi întrebat ce-am făcut cu Baba Rada?

A bătut ora trei. Câte ore au trecut și trec mereu de douăzeci și cinci de ani? Ce am făcut eu în timpul ce s'a scurs așa de repede?

Aproape nimic! Te-am iubit pe tine și acum nu vîi să-mi mângâi fruntea rece, cu mâinele tale fierbinți!...

Numai mama și tata vin să plângă la sicriul meu.

Astăzi au venit iar. Mă priveau lung și-și ștergeau lacrimile pe furis. Doctorul le spunea că nu înțelege de ce slăbesc așa, căci mănâncă destul de bine; și-i asigură că mă voi face bine în curând...

Ca și cum ar fi cineva care ar putea învia morții!

Și râdeam, râdeam cu poftă de prostia lui. Pe urmă infirmierul a stat lângă mine și m'a silit să mănânc.

Ce chin și ce sacrilegiu. Un mort care mănâncă alți morți! Mi-e scârbă de mine!...

Strălucitoarea mea Simona, tu ești steaua care mi-a luminat ochiul de am putut găsi acest petec de jurnal pe marginea căruiu îți scriu; căci nu se mai află nici o bucată de hârtie albă. Ei știu că morților nu le mai trebuie nimic!

Curios îmi dau seama de toate, deși am intrat în putrefacție. Această descoperire pe care o fac schimbă toate teoriile științifice de până acum.

Toți credeau că morții nu mai știu nimic.

Toți susțineau că oamenilor odată intrați în descompunere, mintea și sufletul li s'a stins.

Ce greșală! Draga mea, află dela mine că cel mai mare mister pe pământ pentru om este el însuși.

Căci iată, eu am murit de mult și totuși, te iubesc, îți scriu, vorbesc și mai ales miros.

O ce bine ar fi fost dacă m'aș fi născut fără nas!

Mă uit la mine și vreau să regăsesc pe Mircea de altădată.

Dar rămân incremenit, căci nu mai m'am găsit! Ce a mai rămas din mine? Ce sunt eu acum? Un strigoi... o umbră... de care s'a legat Baba Rada prin toate fibrele corpului ei și mă duce cu ea în prăpastia unei ape fără de sfârșit...

...Simono! E ultimul strigăt cu care te chem.

De abia pot să mai aștern câteva rânduri pentru tine.

Intunericul din acest cavou se lasă peste mine ca un capac de fier și-nu paralizază toate mișcările.

Sper că se vor înduioșa și vor hotărî să mă îngroape, căci văd cum esc pe ferăstrău ca un abur cenușiu, mirosul greu ce răspândește cadavrul meu!

Simono, cine este femeia care se apropie și mă chiamă? O văd ca prin ceață... și totuși nu ești tu iubita mea!

E Baba Rada! sunt lângă tine bătrânic! Iacă te-am ajuns. De ce te uiți așa

Vremea stătuse în loc.

Adela cânta mereu...

Vrabie, se ridică de pe scaun, își îndreptă oasele și, sprijini pânza de perete, ca să o poată privi mai bine, de la depărtare.

Fluera...

Își șterse pensulele, le aruncă în borcanul de lut de pe pian se spală pe mâini, își lepădă halatul, își puse haina și pălăria și eși.

Adela, întoarse capul prinzându-și privirea de clanta uși, ascultând cum se închide și usa de afară, a sălii în vreme ce degetele-i obosite parcă, abia de se mai mișcau pe clapele pianului, înăbușind ultimele sunete...

Câte-va secunde în urmă, se sculă grăbită, ca și cum întârziase vreme de preț. Puse un scaun în fața ferestrei și se urcă să privească pe poarta de fier, larg deschisă. In aceiași clipă. Vrabie oșea...

La urmărit până departe, în lungul străzii... A cotit la dreapta... S'a șters...

Adela era încă pe scaun. Ochiul îi mari deschis, rămăseră să măsoare mereu aceiași porțiune de drum de la poartă, până departe unde dispăruse și de-acolo, până la poartă.

Nu gândea la nimic.

Acum, privea acoperișurile caselor, numărul coșurilor și ochiurile de pod de pe la construcții... Departe, între două ziduri înalte, ale unei case cu etaj, mai mult ghicind să vedea o bucată ruptă din bulevardul Coltei.

A trecut un oltean... o doică cu cărucior... un copil cu ceroul și... a trecut un om... A trecut el, Vrabie...

Dacă ar fi năut să spargă zidurile caselor, cu ochii, să-l vază mereu...

Cîntă o altă prăveliste. Ochiul îi fugeau înainte, împiedecându-se de acoperișurile caselor, de pomi și zidurile înalte ale proprietăților ce străjuiau bulevardul, închizând zarca.

Suspina...

Se dete jos de pe scaun și rămase în mijlocul odăiei singură cu cele trei pisici, ferestra largă pe care fugeau nouri petecind țâra, pânul cu clapele albe și negre și mirosul proaspăt de vorsea...

Deschise ușa de la antreu, o deschise și pe cea de afară și din capul scării, privea în jos, treptele ce coborau în rotire de inele.

*) Fragment de roman.

urât la mine? Nici tu nu mă mai iubești? Sunt Mircea sunt copilul pe care l'ai crescut tu... sunt călăul tău!...

Iarță-mă... nu mai ridică mâna... nu mă mai blestema.

Simono, privirea babei mă înghiață, blestemul ei mă îngrozește... răsul ei mă inebunește...

...Simono... Simono... Baba Rada... Baba Rada!

Doamna Dăianu terminase de mult de cât și rămase așa, pe gânduri...

Amintiri din trecut îi fulgerau pe dinaintea ochilor.

Îl revedea pe Mircea copil. De mic avea o fire bizară. Silitor la carte, dar foarte nervos și cu apucături svăpuiate.

Îi veni în minte o întâmplare de demult, când Mircea făcuse o mare năsbătie. Atunci Baba Rada îi spusese:

— „Bagă de seamă Coniță ca lui Conasu Mircea să nu i se clatine sufletul!

Și bătrâna cu capul în mâini plângea, plângea cu hohote...

Înainte vreme, de câte ori pleca de acasă, ca și acum, îl petrecea din capul scării și când pașii lui loveau asfaltul curței, se urca pe scaun, în fața ferestrei, și ochii ei râdeau și mâna ei flutura la salutul lui, ultimul pe care i-l trimtea din poartă.

Făcu și acum ca altă dată...

C. ARDELEANU

Se întoarse din nou în cameră și din nou se urcă pe scaun ca să vadă același drum pe care nu trecea nimeni și aceleași case cu aceleași acoperișuri și cu aceleași ziduri înalte ce tăeau petecul rupt din bulevard.

Pe glaful ferestrei, pisicile, câte trele, se cocoșară frecându-și capetele, de mâinile albe și goale, ale Adelei.

Vrabie era hotărît să rupă această legătură. Doi ani, erau prea de ajuns pentru viața care o dusesse, viață de om în surtat, adăogând la aceasta și faptul că femeia pe care o avea, nu-i mai dădea nici o posibilitate de a mai face altceva de cât lucruri cunoscute.

Corpul ei, corpul Adelei care la început părea să-l ispitească în frumuseți nebănuite, acum îi era cunoscut și prea cunoscut.

Făcuse treizeci de nuduri și tot atâtea capete sau poze diverse pe care le găsea în mișcările-i lenese, pasionate și pe cari le credea că nu se vor repeta.

Asta la început.

Acum, culoarea pielii îi părea prea albă, formele prea împlinite și mișcările prea aceleași...

Prea o cunostea. Nimic nou, nici un interes care să-l mai lege de ea, de aceia hotărî să se despartă. El nu era făcut să-și închidă viața lângă o femeie. Arte trebuie să premeargă vieții.

De aceia, îi spusese încă de mult, că drumurile lor se despart, că ea este liberă să se ducă ori unde, că frumusețea ei va putea prinde pe un om, ca toți oamenii, care să o iubească și cu care să se mărite așa ca orîși ce femei, fără ca nimic să piardă din ceace poate fericirea să-i dea femeii care știe că un cămin și o viață de tihnă, o va cinsti în fața societății.

— Da, e singura soluție... Lucrul trebuie să-l înțelegi!...

Așa i-a spus el.

— Nu'nțeleg nimic, a răspuns ea. Viața mea ți-am închinat-o ție. Pe tine te iubesc... în fața ta mi-am pierdut mândria pe care orîșice femeie o are... A tu sunt!... A ta... a nimănui altuia... Omorâ-mă!... fă ce vrei...

— Nu, nu pot pleca din casă...

C. ARDELEANU

VINTILA V. PARASCHEVESCU

Cei doisprezece

ALEX. BLOK

VI.

...Și iar pe capră birjarul sbeară,
Napoi în troică perechea sboară...

Stai !. Stai !. Andruha, sunați alarmă !.
Petruha, din urmă dați focuri de armă !.

Trap-tara-rah-bum-bum-bum...
Pulberi de zăpezi se învâluie 'n fun...

Birjarul cu Vanika—fugi într'un noroc—
Ridică-ți trăgaciul mai trage-i un foc !.

'Trah-tara-rah... să știi altădată,
Cum să te legi de-a altuia fată !.

Fugi mișelul ticălos, dar mâini
Tu-mi vei cădea, mișele'n mâni !..

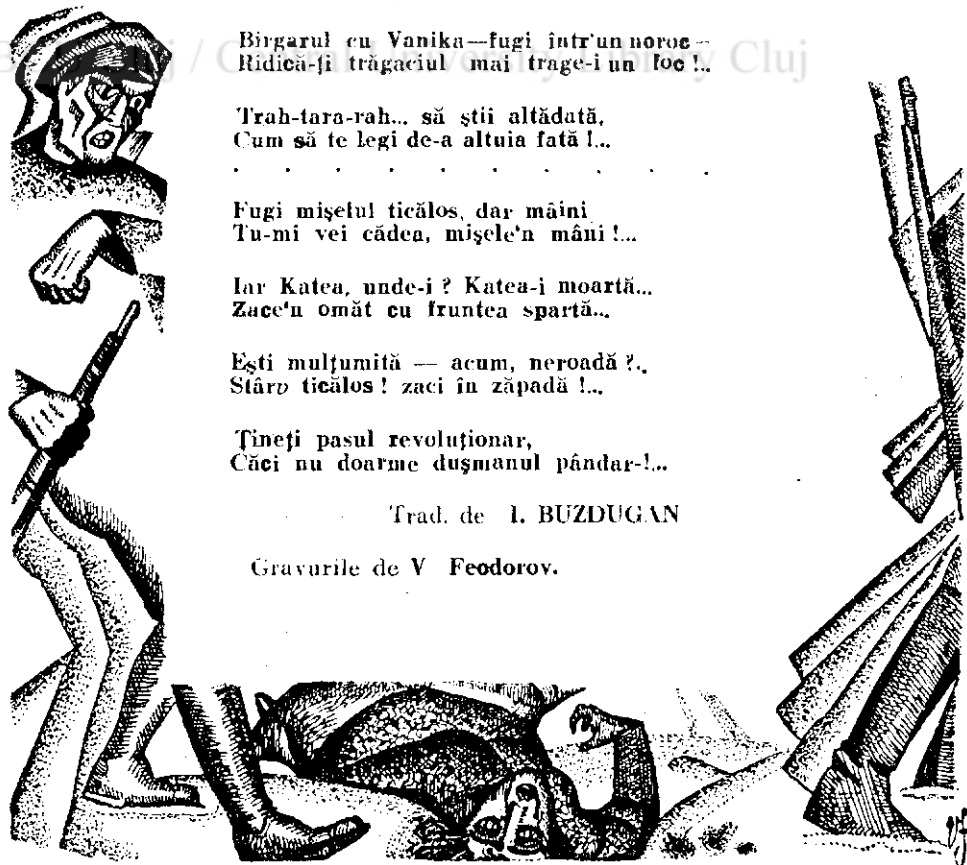
Iar Katea, unde-i ? Katea-i moartă...
Zace'n omăt cu fruntea spartă...

Ești mulțumită — acum, neroadă ?.
Stăru ticălos ! zaci în zăpadă !..

Țineși pasul revoluționar,
Căci nu doarme dușmanul pândar-!..

Trad. de I. BUZDUGAN

Gravurile de V. Feodorov.

Cum e orientat publicul cetitor ?

Despre „cercetarea critică” despre „poetul P. Cerna” a d-lui I. Licca, profesor, sântem nevoiți să spunem următoarele :

1. Ca istorie literară, ea conține cel puțin 4 greșeli :

1. Că „singurele poezii reușite (e vorba despre Gr. Alexandrescu) sunt desigur : Rugăciune, Anul 1840 și, într-o oarecare măsură, Umbra lui Mircea la Cozia, (pag. 4).

2. Că poetul Nicolae nu 'ar fi lăsat nimic la înălțimea lui... Depărățeanu și A. Mureșianu (pag. 4) când despre acelaș necunoscut critic zice : „are expresiunea energică, arătând multă sinceritate” (M. Dragomirescu și G. Adamescu : Poetica), iar Titu Maiorescu vede un precursor al lui Eminescu prin ironia amară, care străbate puținele lui poezii (Direcția nouă).

3. Că Vlahuță ar fi scris „absorbit și vrăjit de puternica, personalitate a lui M. Eminescu” (pag. 5).

4. Că — în fine — literatura românească ar fi având „multe” monografii despre : „Al. Vlahuță, G. Coșbuc, V. Alexandri, M. Eminescu, Gr. Alexandrescu, etc” (pag. 7).

Adecă o lipsă destul de simțită a unei sigure informațiuni de istorie literară, întovărășită cu confuzia regretabilă a lucrărilor de valoare cu simplele încercări de diletant.

II. Să caracterizăm, tot prin citate, și „critica” d-lui I. L.

1. Despre Răsunetul lui lui A. Mureșianu d-sa zice că e „cam lipsită de gradatie și cu oarecari argumentări și declarațiuni retorice” (pag. 4).

2. Despre poeziile erotice ale lui Cerna adaogă că... „sânt așa de frumoase, că (1) roartă pecetea (2) perfecțiunii, în așa fel (3), înecăt(4) nici nu știm cu ce să începem mai întâiu (5) (pag. 9).

3. În legătură cu aceleași ne amintim în treacăt că poetul „ar fi avut oarecari neplăceri din cauza relațiilor sentimentale, încă de pe când se afla la Brăila” (pag. 14).

4. Despre aceleași : „Alte poezii erotice, destul de frumoase sânt...” (pag. 18) ; și :

5. Comparația cu trandafirii și spini e interesantă, fiindcă tentează pe mulți din zilele noastre” (pag. 18).

6. „E de mirare că Cerna (6)... n'a cântat povestea bătrânului Danubiu..., nici sutele și miile(?) de corăbii..., nici... canalul Filipoiu...” (pag. 24).

7. În altă parte d-sa caută să rezolve chestiaunea inutilă : de unde și-ar fi luat Cerna ideile sociale ?

8. Altă problemă tot atât de inutilă : Cum concepea Cerna ?

9. Judecata finală : Va rămâne P. Cerna în poezia românească ? Răspuns :

„Dacă poetul francez Arvers s'a făcut celebru printr'o singură poezie..., dacă preotul-poet Alexe Matceviți rămâne în literatura română prin poezia sa „Limba noastră”... desigur că și P. Cerna va o-

MENTIUNI CRITICE

ION PILLAT : Biserica de altădată, poezii, ed. „Cartea Românească”, 1926.

În ziua în care istoriografia noastră literară va ajunge să practice — ca pe o normă și nu ca pe o întâmplătoare excepție — monografia poezilor contemporani — d. Ion Pillat o va avea, prin trime primii. Și cariera sa literară cu nobilul cult pe care l-a închinat aproape exclusiv poeziei și valoarea acestei poezii, așa de unitară și evoluând în cadrul — ai zice — unor legi preconcepțive — îl designă, de pe acum, râvnei și pasiunii cercetătorilor literari.

Activitatea poetică a d-lui Ion Pillat, care numără la activul său șapte volume de poezii, este cea mai frumoasă lecțiune și pilda cea mai elocventă pentru tinerile generații de stihitori, de câtă dragoste, și mai ales de câtă asiduă stăruință trebuie să dea dovadă un poet până la desăvârșita promovare a temperamentului său poetic. Citiitorul neinițiat, căruia i-ar cădea în mână unul din primele volume ale d-lui Ion Pillat, să zicem „Eternități de-o clipă” sau „Amăgiri”, apărute cu zece ani și mai bine, în urmă, ar fi foarte mirat să afle că și ele sunt tot ale poetului desăvârșit din evocările peisagiilor argeșene sau al pastelurilor brumate de vis și istorie, și că dintre versurile acelea cu armonii întâlnite, cu teme oarecum didactice și cu stângăcii duiioase și-a luat zborul columba imaculată și grațioasă care este poezia așa de personală și atât de artistică din ultimele sale volume. Într'una din cele mai încântătoare poeme pe care le-a modulat pe iscusitul său nău rustic din care a izbutit să scoată acorduri surprinzătoare, în poema „Aci sosi pe vremuri”, d-l Ion Pillat, se rostește, într'o manieră indirectă, despre sine, când, vorbind de întâmpinarea miresei în acelaș decor al buucicilor scrie : „Și ți-am părut romantic și poate simbolist”. Dintr'un romantic, poetul „Bătrâni-lor” nu are decât poate aspirația pentru culoare, pentru mirajii de Orient și peregrinări în natură fără să aibă însă nimic din patosul

și din elanul sentimental al acelora. Liniia d-sale este, mai ales în primele lucrări, a unui parnasian îndrăgostit de forma nudă.

Iar dacă, deasemeni, cu simbolismul are mai mult frudiri colaterale, nu-i mai puțin adevărat că ucenicia sa literară l-a purtat dela romantismul eminescian

ION PILLAT

prin Coșbuc și simbolismul francez până la golful de lumină al propriului său suflet, de astăzi. Iată pentru ce vorbeam, într' început de exemplul carierei poetice a d-lui Ion Pillat.

Scrind într'una din sugestivele sale măști, despre Mallarmé, Remy de Gourmont susține, fără intenție de paradox, că și Verlaine și poetul : „După amiezii unui faun” ca și întreaga literatură actuală și mai ales aceea căreia i se zice simbolistă, este baudelairiană și „nu atât prin tehnica exterioară, cât prin aceea internă și spirituală, prin simțul misterului, prin grija de a asculta cece spun lucrurile, prin derința de a comunica, dela suflet la suflet, cu gândul obscur răspândit în noaptea lumii, etc., etc.” Răsturnând termenii unui identic proces de filiație, pentru literatura noastră, întâlnim în începuturile unei bune părți din poezii noastre urmele tiraniei eminesciene. Negreșit, ne gândim, la adevărații poezii la aceia care posedă o autonomie temperamentală și nu la fauna parazită care niciodată nu se descătușează din lanțurile eminesciene. Începuturile d-lui Ion Minulescu, rămase pe bună dreptate, în paginile îngălbenite ale revistelor de pe vremuri, primele poeme ale d-lui Ion Pillat, nu știu intrucât poezia inițială a d-lui Argezi, fără să mai amintim de razele de laborator — atâtea din ele postume — ale majorității poezilor de azi, mărturi-

cupa un loc de frunte în literatura noastră...” (pag. 41).

III. Despre limba acestui studiu, la cele de mai sus, adaog o singură frază :

„Jubirea simțită așa cum o simția și o înțelegea Cerna este așa de trafricană, așa de solidă, încât nici ura, nici gândul morții nu o poate turbura, și nici o altă putere din lume nu e în stare să o distrugă”.

Concluzie : o masabilă lucrare de școlar care nu trebuie însă publicată nici în „anuar”, nici în broșură spre a contribui la dezorientarea și a publicului și a școlărilor. E un prost serviciu pe care cei ce au crezut altfel l-au făcut literaturii românești. Poezia lui Cerna cere o specială pregătire pe lângă gustul estetic pe care d. I. L. n'a putut să ne convingă că le posedă.

PAUL I. PAPADOPOL

1) dece nu : încăt... ?

2) dece nu : pecetia... ?

3) iar ?

4) așa da !

5) a începe mai întâiu — e un urât pleonasm.

6) observați cacofonia.

7) de ce nu : sutele și miile ?

esc ecouri din acordurile cântărețului „Florii Albastre”. Cu deosebirea că la noi nu e vorba de o filiație spirituală internă, cât de una formală, exterioară. Vocabularul eminescian, imaginile, aforismele plastice — dacă putem spune astfel — ele sunt acelea care au avut cântare și singurele ce s'au răstăcut, pentru un timp între versurile adoratorilor lui Eminescu. Altminteri, fără teamă de tăgăduire, se poate spune că Eminescu a fost și este un izolat. Afară dacă socotește cineva să-i dea de fiu sufletească pe Vlahuță. Alături cu ecouri din Eminescu („și'n izvorul unde astăzi — ca'n oglindă îmi răsai — cine știe dacă mâine — n'o privi alt chip bălai” sau „lung buciumul toamnei prin noapte răsună — prin ramuri de tei”), iată reminiscențe metrice și de trepidație epică din baladele lui Coșbuc, în „Cântecele stepei” (Ași vrea să fiu Oigur nomad — călare'n vânt să mă avânt, — și noaptea prin păduri de brad — La Selenga să ncerce vad — poporul meu nenfrân.” sau „...Să intru'n trap. Iar stând ca mort — norodul vadă cum îi port — stăpâna lui și-a mea”) și iarăși teme așa de frecvente în poezia simbolistă franceză, precum cea admirabilă fluidă poemă: „L'Homme et la Sirène” a lui Henry de Régnier, de care fără să vrei te apropie — negreșit nu în spirit — „E-courile marine” ale d-lui Ion Pillat din „Eternități de-o clipă”.

Dar iată că cu volumul următor „Amăgiri”, — și este singura rațiune a acestui excurs retrospectiv — lira d-lui Ion Pillat se limpezește. Ceva din ideile generale care vor forma axele de oțel ale poeziei d-sale, apar de pe acum, în simple schițe din care unele nu sunt lipsite nici de abilitate, nici de grația ulterioară. Iată o poemă din care vor da ca dintr'un trunchiu vânjos, vâstărele poemelor de evocare din ciclul „Florica”, iată un vers care sună cu timbrul cunoscut de mai târziu — ca două goarne din aceeași alamă turnate — („sunt morți conquistatorii, galerele sunt sparte”), iată profuziunea de pastel din care d. Pillat va face tema de predilecție, iată mijoci de religiozitate care-l vor îndrepta către efuziunile mistice din „Grădina între ziduri” și către epopeea religioasă națională din „Legenda Maicii Domnului” din ultimul d-sale volum și — ca să încheem — iată un sonet „Drum de noapte” ca o discretă pregătire a acelei visiuni din „Aci sosi pe vremuri”, imagini de vis, trezite la viață de aceeași miraculoasă noia de alun cu care d. Ion Pillat izbuteste să evoace trecutul, când se decide să-și privească sufletul cu sinceritate.

Poetul care se exercitase printr'o ucenicie așa de fertilă trebuia neapărat să ajungă la culegerile de poeme din „Grădina între ziduri”, „Pe Argeș în sus” și „Satul meu”, să treacă cu alte cuvinte de la notațiile sporadice și ne-grupate, la compoziție fie că realiza panoul decorativ din „Florica”, fie că mișcălia cu iscusință de miniaturist catrenele instantaneelor din satul său. Nu este locul să stăruim în de-aproape asupra acestor trei volume care l-au definitivat pe d. Ion Pillat în lirica contemporană și care sunt, de bună seamă, desul de proaspete în amintirea cititorilor. Însă era, pentru noi, o obligațiune elementară să arătăm chiar în pripă, drumul pe care l-a străbătut muza d-lui Ion Pillat, dela întâile sale versuri până la statornicirea din ziua de azi.

Experiențele literare trebuiesc folosite pentru binele colectivității scriitoricești și cariera poetică a d-lui Ion Pillat este una din marile biruințe în câmpul literar românesc.

Pentru că deși poet, în toată accepțiunea cuvântului — sensibilitate superioară, imagism accentuat cu care transfigurează ambianța și mai ales — dar înăscut — un intens sentiment al naturii, d. Ion Pillat a ajuns la cunoașterea de sine și la perfecția de astăzi grație unei munci încordate și unui plan, cum spunem mai sus — pare-se — preconcepuit. Este în d. Ion Pillat o voință tenace care l-a făcut dintru început să presimță drumurile și să le urmărească cu necontenala magilor pe cari tot d-sa i-a cântat cu osebită artă. Sunt observațiuni care se pot așeza, cu destulă oportunitate și'n pragul ultimului său volum de versuri: „Biserica de altădată”.

Și aceleași calități — poezie și artă a poeziei — se întâlnesc și în poemele pline de lumină cerească ale ultimului volum, fie că e vorba de comunicări mitice ale poetului cu natura, un soi, am zice, de panteism creștin în care toată prezența e plină de duhul sfânt, fie că e vorba de acele icoane în marginea parabolilor localizări spirituale în peisagiul românesc — un smochin neroditor prin părțile Balcului, un păstor de pe la Cara-u, un samaritan din Vlășia, — fie, mai ales că e vorba, de „legenda Maicii Domnului”, una din cele mai interesante încercări în cari erudiția folkloristică a lci Ion Pillat, plecând dela nenumeratele legende din țara noastră, ale Maicii Domnului, alcătuște o frescă religioasă, — savantă altoire de poezie cultă în tulplu motivelor populare — și care, de bună seamă, l-ar fi bucurat, peste măsură, pe bunul monografist al legendei Maicii Domnului, răposatul părinte Simeon Florea Marian.

Poemul religios al d-lui Ion Pillat va părea multora îndrăzneț. El este însă în spiritul colindelor noastre care l-au împământat pe Isus în țara noastră și l-au cântat în nenumerate variante, dimpreună cu maică-sa și cu cu sfintele lor întâmplări. Dela caracterul acestor romănesc — pe care d-l Nichifor Crainic l-a subliniat admirabil în calda sa apologie de acum câțiva ani — al temelor religioase și până la strămutarea definitivă a poveștilor biblice pe plaiurile noastre, nu este de cât un pas. E ceea ce a surprins d. Ion Pillat când a localizat parte din legenda Mariei, fiica lui Ioachim și Anei, prin părțile Argeșului. Nu știu cât de mult va convinge această inovație în materie de mituri a d-lui Ion Pillat, ceea ce face însă farmecul poemului dumisale este tocmai întrepătrunderea necontenită a celor două planuri — legendă și actualitate — artificiu de pe urma căruia poemul, chiar dacă pierde în adevăr, câștigă în pitoresc. Iată de pildă „Inchinarea magilor” — un tablou de pură culoare locală, intercalat ca o punte de vis între stâncile Bucegilor și țara Ardealului unde se petrece „Fuga în Egipt” a Maicii Domnului — și în care câteva tușe comice înveslesc spiritul sever sacru al tabloului biblic.

... Trei Crai lui Isus,
Sm'rnă, tămăe și mirt l-au adus.

Alb era unul; ca o momăe
Altul, sfințit, cu obraz de-alămăe.

Cel de pe urmă, buzat și arap,
Behaia când vorbea, dând din cap ca un țap.

Micul Isus tot râdea făcând haz —
Iute îi trase Maria marama pe-obraz,
Pruncul să nu i-l deoache cel Crai Baltazar,
Pe când cu ochi lacomi Isosf cântărea orice dar.

Și trecând peste „Nașterea Domnului”, „Jalea”, și „Bocetul”, cele trei teme în ritm și spirit popular — în care simțul de selecțiune al poetului, a simplificat sau a cules cea mai aromită miere a motive-

lor populare (și care vor da de lucru istoricilor literari, care ne vor spune cu precizie din ce variantă de pildă a luat d. Ion Pillat pe Toma Tominoc ca și pentru care motiv — desigur de eufonie — l-a preferat pe acesta lui Tomoioc sau Tobăltoc — ilustrare a acestei arte, despre care aminteam întru începutul acestei cironici, și care nu se mulțumește cu simplele indicațiuni ale inspirației, dar le adâncește și le fertilizează în brazda unei culturi serioase) — vom cita ca exemplificare finală pentru sensul legendei Maicii Domnului următoarele versuri din „Înălțare”:

Și zugrăviți ca'n iomul din vechi troițe, iată
Pe Duhul Sfânt, pe Tatăl, pe Fiul — câte trei,
Și iată pe Maria urcându-se la Ei,
Pe scara unei raze ca dâna de curată,

Țaranu-și face cruce cu dreapta și se'nchină
Smerit cum se cuvine icoanelor. Apoi
Pornește brazdă dreaptă cu'n plug cu patru boi,
Pe când ușor se pierde Maria în lumină.

E ca un fuior de jerfă luminoasă înălțată la ceruri din brazda pământului românesc, după cum întreaga poemă va trebui privită ca un primos al poetului — „robul Tău Ion dela Miorcani”, cum îi place, cu atâta cochetărie d-lui Ion Pillat să sfârșească poemul — primos Maicii Domnului, ofranda credinței românești.

Și cu toate că nu stă în mijloacele acestei cronici, oricâtă bună voință ar îndemna, să stărue asupra tuturor laturilor și sensurilor, „Bisericii de altădată” nu pot termina rândurile de față fără să atrag atențiunea asupra poemului — „Morții” — cu care ce încheie volumul și'n care îmi place să văd cea mai desăvârșită și mai nouă realizare de artă în poezia d-lui Ion Pillat. E, dacă voiti, tot unul din marile motive ale credințelor noastre ziua morților în sat — datini și reminiscențe literare (de pildă, în poemul IV, ceva din enigmaticul celor 15 cântece din Maeterlinck) și totuși ce aliaj nou, ce surprinzător balet, deloc grotesc, sesizant, acest vis al „întirimului nimănu” coborât în sat de fantezia poetului:

Merg pe drumul mare 'n sat
— Nimeni nu îi știe —

Merg în ziua mare 'n sat
Nimeni nu îi știe.

Merg cu pasul apăsător
— Nimeni nu-i aude —

„Foae verde cucuruz...”
Cine îi aude?

Merg cu pasul trăgănat
— Nimeni nu îi vede —

Merg să sape cucuruz
Nimeni nu îi vede.

Numai eu și numai eu
Nimeni alt pe lume,
Îi văd azi și-i văd mereu
Numai eu pe lume.

Sap cu dânsii la săpat
Nimeni nu îi știe.

Ar cu dânsii la arat —
Nimeni nu îi știe.

Azi la săpă, mămi la plug
Morții toți cu mine.

Umolu carul cu beșug
Morții pentru mine.

Rareori o idee filosofică a fost exprimată cu mai multă sobrietate, rareori poezia și arta s'au însoțit mai discret și mai nobil în opera așa de vastă și atât de diversă a d-lui Ion Pillat, ca în acest poem, pe o temă pe care singur Lucian Blaga a mai abordat-o în pantomina „Invieră” — și care ne arată cât se poate as-teptea dela tezaurele nedesgropate ale ființei noastre etnice, când făuritorii sunt oameni de cultură și poezi prin naștere ca d. Ion Pillat.

Omul drept

de FREDERIC MISTRAL

Odată, un om avu un copil și având el acest copil, voi să-i dea ca naș un om drept. Dar unde să-l găsească? Caută... și caută!

Întâlnește pe sfântul Petru și sfântul Petru îi spune:

„Ce tot cauți, om bun?

— Caut un naș pentru copilul meu.

— N'ai vrea să-l ții în eu în brațe?

— Vezi că răspunde omul, aș vrea un om drept.

— Mai bine nu puteai să nemerești, îi spune sfântul Petru:

— Și d-ta cine ești?

— Sunt sfântul Petru.

— Sfântul Petru? care porți cheile? nu ești drept; pentru câteva biete păcate mai mult sau mai puțin, trimiți pe unii în rai și pe alții în infern... Nu ești omul pe care îl vreau. Adio!

II

Și umblă... și umblă! și caută... și caută! Întâlnește pe bunul D-zeu:

— Ce tot cauți, om bun?

— Caut un naș pentru copilul meu.

— Dacă vrei să-l ții eu în brațe, îi spune bunul D-zeu, îți sunt la dispoziție.

— Vezi că răspunde omul, aș vrea un om drept.

— Mai bine nu puteai nimeri.

— Și cine ești d-ta?

— Sunt bunul D-zeu.

— Bunul Dumnezeu!... Ah! nu, nu, nu ești nașul pe care îl caut.

— Cum păcătoșule, tu găsești că eu nu sunt drept!

— D-ta drept, sfinte Doamne?... d-ta trimiți aici pe unii bogați, trimiți pe alții săraci, d-ta faci pe unii înțelepți, faci pe alții nebuni; d-ta naști pe unii drepti, naști pe alții schiopi; unuia îi dai știința, altuia întunericul; acestuia ferichrea, celui alt nenorocirea... Nu, d-ta nu ești nașul care îmi trebuie!

III

Și umblă... și umblă! și caută... și caută!

Întâlnește Moartea, și Moartea îi spune:

„Ce tot cauți, om bun?”

— Caut un naș pentru copilul meu.

— Dacă mă primești, îi zise Moartea, îți sunt la dispoziție.

— Vezi că îi răspunde omul, aș vrea un om drept.

— Oh! bravo, mai bine nici nu puteai nimeri...

— Și cine ești d-ta?

— Sunt Moartea.

— Moartea! Atunci s'a făcut! D-ta, frumoasă Moarte, ești dreaptă; în fața d-tale, nu există nici bogat, nici sărac, nici nobil, nici om de rând, nici rege, nici supus, nici savant, nici măgar, nici tânăr, nici bătrân, nimeni care să însemne ceva! Bravo, trăiască Moartea! Vei fi, o Moarte ce ești atât de dreaptă, nașul copilului meu!”

IV

Moartea ținu copilul în brațe și se făcu un botez frumos. Dar iată că la masă era o mâncare cu linte, și Moartea le mânca cu vârful unui ac. Atunci omul nostru îi spuse:

„Cum se lucrează moarte că mândăci linte cu vârful unui ac?”

— Frumosul meu, zise Moartea, eu sunt ființa răbdării. Chiar dacă merg încet, am vreme destulă, timorilă, bra-

vii, cei fericiți nu fac caz de nimeni și râd de Cumătra; dar îi aștept la gaură, nici unul nu-mi scapă.

Când masa s'a sfârșit, Moartea spuse omului:

„Pentru că ți-am ținut fiul în brațe, am să-ți spun un secret pentru binele copilului. Ascultă cu băgare de seamă: Când cineva va fi bolnav, dacă mă vezi stând la capătul patului, poți să afirmi, cu siguranță, că bolnavul e scăpat. Dar când mă vei vedea la picioarele patului, cu securea, poți să spui că e pierdut.”

Foarte bine. Omul nostru se făcu doctor; și când un bolnav, trimetea după el, cum intra în casă, dacă vedea pe Cumătra la capătul patului prescria ca leac puțină apă din ulcior și spanea bolnavului:

„N'ai teamă, vei scăpa!”

Dacă, dimpotrivă, vedea Moartea, cu securea în mână, la picioarele patului, spunea pe loc rudelor dând din cap:

„Vedeți e bolnav greu, n'are s'o mai ducă mul: mergeți iute după notar și popă!”

Și cum nu se înșela niciodată, capătă, mai mult decât oricare alt doctor, încrederea tuturor și câștigă bani cu nemiluita, și ajunsese bogat ca marea. Din când în când, Moartea trecând, venea să-l vadă; și doctorul o primea cu toate onorurile și îi spunea: trăiască omul drept!

V

În vremea asta el îmbătrânea și tată cu Moartea, îi spune într-o zi:

„Eu vin mereu pe la tine... Tu când ai să vii, să-mi vezi puțin locuința?”

— Când vei dori, zise omul.

— Eh! bine, făcu Moartea, dacă vrei.

vino cu mine, am să-ți arăt locuința mea.

— Haidem!”

Și pornesc la drum împreună. Merge și merge! pe drumuri și poteci. Către apusul soarelui, sosesc la poalele unui munte înspăimântător, și porniră pe o vale neagră de-ți făcea frică; și în fundul acestei văi, dădură de o peșteră care, de departe, părea instelată cu lumini:

„Aici e, zise Moartea, intră!”

Omul nostru intră și văzu o sală mare plină cu lămpi care asvârleau în întuneric luminile lor de toate nuanțele. Din această sală, se deschideau alte săli, toate luminate și ca număr nesfârșit:

„Ah, Doamne, ce de lumini! Dăca omul înnămurit.

— Sunt, lămpile vieții, zise Moartea...

— Uite, una care se varșă.

— Se naște un copil.

— Dar aceea, ce frumoasă e!

— E a unui om în floarea vârstei.

— Dar cealaltă, de color, care pâlpăie...

— E a unuia care e în agonie.

— Oh, aș vrea s'o văd puțin și pe a mea.

— Vino, zise Moartea, să trecem în cealaltă sală, o vei vedea!”

Când fură în cealaltă sală, omul strigă:

„Oh! frumoasă lampă cu ulei, cum luminează, cum strălucește! Dacă ai putea fi a mea!”

— E a fiului tău, răspunde Moartea.

— Dar aceasta săraca, care nu are nici are decât o picătură de ulei, care se prezintă așa de rău și care, după cât pare, e aproape să moară...

— E a ta.

— Vai! Dumnezeule! e cu puțință?

Acuma când am avere și aș putea să mă bucur puțin de ea!

— A ta este, și te povățuiesc, în calitate de prieten, să-ți răbduești afacerile, să spui secretul tău copilului să

F. IORGULESCU, MARGARETE

Contribuția vechiului regat la renașterea Ardealului

Rudyard Kipling, autorul multor lucrări celebre în Anglia ca și pe continent era un romancier foarte bine retribuit. O mare casă editorială îi cumpără un roman plătindu-l scump cu aur. Statisticienii se apucară atunci să calculeze și să publice că „fiecare cuvânt scris de Rudyard Kipling, valorează un shilling”. Un farseur îi trimise atunci următoarea scrisoare:

„Domnule,

Aș ține mult să am un autograf de la dv.; dar mijloacele mele materiale nu-mi permit de a consacra mai mult de un shilling, în acest scop. Mă mulțumesc deci cu un singur cuvânt, pentru care vă trimit, după tariful dv., un mandat de un shilling”.

Răspunsul nu întârzie. Rudyard Kipling trimise farseurului o foaie mare de hârtie albă pe care scrisese un singur cuvânt: „Mulțumesc”. Și reținu mandatul.

Un avocat, foarte urât și aproape cu totul lipsit de nas, nu isbutea să descifreze un act important pe care trebuia să-l citească în cursul dezbaterilor. Un consilier care avea nasul foarte mare zise cu ironie:

„Nare nimeni să împrumute niște ochelari acestui avocat?”

Și avocatul ofensat răspunse:

„Ca să mă pot servi de ochelari ar trebui să-mi împrumuți și nasul d-tale.”

Un scriitor francez, puțin cunoscut, numit Cazimir Bonjour, ținea neapărat să fie primit la Academia franceză. În acest scop se prezentă la unul dintre membrii marelui instituții spre a-i solicita votul. O servitoare veni să-i deschidă:

„Numele dv. domnule?”

Candidatul răspunse cu cel mai grațios surâs:

„Bonjour”.

Foarte încântată de această politeță servitoarea răspunse:

„Bonjour, d-le, sunteți bun să-mi spuneți numele spre a vă anunța?”

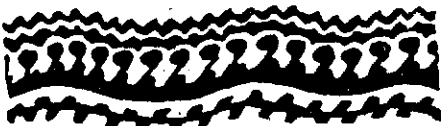
„Am spus Bonjour”.

„Și eu vă zic bonjour, d-le, dar pe cine să anunț?”

„Dar bine, Bonjour e numele meu!”

Și servitoarea înțelese abia atunci că în loc să-i zică „Bonjour d-le”, trebuia să spună „domnul Bonjour”.

ZOE G. LECCA

te spovedești, căci nu mai ai decât trei zile de trăit.

— Oh Moarte! Oh Moarte atât de bună! Varsă în lampa mea puțin ulei. Din aceea care gă pe lături, din aceea a fiului meu care, care atâta...”

Dar Moartea îi răspunse:

— Cu neputință; fiul tău e fiul meu, și nuți mai amintești, nerodule, că ai vrut ca naș un om drept?”

Moartea veni la el așa cum îi spusese, după trei zile.

trad. de N. RADU

Înainte de a încheie certăturile noastre cu privire la epoca ziarului „Tribuna” din Sibiu trebuie să precizăm un fapt foarte important pentru înțelegerea deplină a acelei epoci. E vorba de concursul ce l-au dat Ardealului cercurile conducătoare din București.

Între conducătorii din Ardeal și cei din vechiul Regat au existat, mai cu seamă dela revoluția din 1848 încoace, legături strânse politice și culturale. În epoca de care ne ocupăm, aceste legături au devenit tot mai strânse. „Tribuna” nu scăpa nici o ocaziune să informeze publicul din Ardeal despre toate manifestările culturale din București. Mișcarea literară era urmărită cu regularitate și autorii consacrați la București erau reproduși sau cel puțin comentați. Nu trebuie să uităm însă, că aceste legături nu se reduceau numai la crearea se scria și publica în „Tribuna” sau alte publicațiuni. Mișcarea tribunistă are marele merit de-a fi introdus în Ardeal obiceiul discuțiilor libere la clasa intelectualilor.

O coincidență fericită a făcut ca în aceeași vreme să se găsească în Sibiu, un mănunchiu de personalități culturale de mână întâi, angajate în serviciul bisericii ortodoxe. La seminarul „Andreian” teologic-pedagogic funcționau ca profesori, dr. Petru Șpan și Gheorghe Dima, ca să amintim numai pe cei mai proeminenți.

Primul își făcuse o strălucită pregătire la universitățile din Germania. Pe lângă această pregătire în specialitate pedagogică mai avea, ca fiu de Moș, și un suflet larg și o inimă caldă pentru cariera sa și pentru toate cauzele mari românești. Influența sa asupra generațiilor de elevi, cari s'au perindat pe sub ochii lui, a fost covârșitoare. Elevii acestui seminar aveau o „Societate de lectură” unde făceau primele lor exerciții literare. În fiecare iarnă dădeau, în seara sfântului Andrei, patronul seminarului fiind metropolitul Andrei Șaguna, câte-o serată artistică-literară, care întrunea toată societatea românească din Sibiu. Sub conducerea regretatului prof. dr. Petru Șpan, această societate luase un remarcabil avânt pe care nu cred să-l fi mai atins vre-odată de-atunci.

Maestrul Dima, care avea catedra de muzică la seminar, conducea și Reuniunea română de muzică”, ridicând cântarea românească la un nivel necunoscut până atunci și ne atins după plecarea lui dela Sibiu de nimeni încă în Ardeal. Concertele date de el erau adevărate evenimente și faima lor a atins apogeul când a dat un concert cu corul lui la București.

Suflet deșteptării naționale se re-sunția atunci în toate manifestările naționale. Congresele bisericii ortodoxe, care se țineau la Sibiu, ca și conferințele naționale de care am vorbit în cronicele noastre anterioare, erau adevărate parlamente naționale.

Toată mișcarea aceasta multilaterală și adânc națională nu s'ar fi putut produce, dacă cercul tribunistilor nu ar fi fost în contact direct cu conducătorii politici și culturali dela București. Dovada cea mai eclatantă pentru veracitatea acestei afirmațiuni este faptul că nicăieri în Ardeal, nici chiar la Brașov, care era

mai aproape de București, nu s'a putut produce o mișcare similară ca cea din Sibiu, precum și faptul că odată cu „lăbirea” și mai târziu cu dispariția „Tribunei” și manifestările politice și culturale s'au redus mult la Sibiu, fără ca să poată fi înlocuite, în aceeași măsură, într'altă parte a țării ardelenice.

Legăturile acestea create în mod conștient de factorii răspunzători dela București, au fost conștințite apoi și întărite pe față de Academia Română, care alegea printre membrii săi și figuri culturale ardelenice. Unul dintre cei mai simpatici academicieni ardeleni era Ioșiș Vulcanu, directorul revistei „Familia” dela Oradea-Mare. În timpul sesiunilor academice Ioșiș Vulcanu publică în revista sa la rubrica „Salonul” corespondențe cultural-sociale din București, care erau foarte mult gustate de public, în deosebi de tineret.

„Asociațiunea pentru cultura și literatura română” din Sibiu, cunoscută azi sub numirea de „Astra”, începea a-și îndruma lucrările sale și activitatea literară după indicațiunile primite dela București. Astfel Titu Maiorescu fusese rugat să dea un sfat în privința chestiunilor lingvistice și ortografice. Între altele T. Maiorescu dădea următorul sfat: „Păreră mea este ca „Asociațiunea” să se identifice în hotărârile sale lingvistice și ortografice cu Academia Română și până la noule hotărâri academice să pregătească terenul prin scrieri și discuții, precum le-ați și început”.

Iată încă o dovadă, că cei din vechiul Regat se interesau de dezvoltarea românismului din Ardeal pe toate tărâmurile vieții dându-le sfaturi și, unde era nevoie, și mijloace.

Un rol foarte important în cimentarea legăturilor reciproce l-a avut Liga culturală. În această societate intraseră pe acele vremuri multe personalități culturale distinse din vechiul Regat și ardelenii domiciliați în București îi dădeau tot concursul. Liga făcea atmosferă în masele din vechiul Regat, trezind interesul față de Ardeal, iar poporului ardelenilor îi ridica și-i întărea moralul.

Guvernele ungare nu vedeau cu ochi buni acțiunea Ligii culturale și chiar în București s'au găsit politicieni, cari au încercat să sufoce această mișcare. Focul acesta însă nu se putea stinge fiindcă el nu era ceva artificial sau o simplă însenare politică, ci el emana din adâncurile sufletelor românești de pretutindeni.

În notele zilnice ale unuia dintre vechii tribunisti, nepublicate încă, dar pe care am avut norocul să le pot consulta, am găsit câteva observațiuni destul de dureroase în privința Ligii culturale, a cărei mișcare cauza, fără îndoială, neplăceri diplomației române.

În aceleași note se mai arată, cu date precise și cu nume că la București erau două curente la factorii politici de seamă în privința mișcărilor naționale din Ardeal. Unii, cei mai puțini, ar fi dorit ca lupta națională să fie mai temperată și să se caute o înțelegere cu guvernele dela Budapesta. Din motive ușor de înțeles nu putem pune aici nume concrete, dar e interesant să se știe că unul dintre cei mai înțeleghători și mai patrioți bărbați de stat ai vechiului și noului regat român a dezaprobat pe ardeleni pentru

Ce-a scris Pompiliu Eliade?

III. LITERARE. IV. ISTORICE

III. Literare, grupă în care intră:

4. Studiul asupra lui Ferdinand Brunetiere, publicat în revista „Viața nouă” an. II-lea și:

5. „magistratul” studiu asupra lui Maurice Maeterlinck, editat de „Flacăra”, încă din 1912; în fine:

6. Lecțiunea de deschidere din 1900 a cursului pe care-l profesa la facultatea de litere din București: „Istoria literaturii franceze”, publicată în paginile „Revistei Universitare” de pe atunci.

Toate acestea — în limba românească. Activitatea lui Pompiliu Eliade însă, e departe de a se închide în cuprinsul acestor 6 scrieri cu caracter mai mult vulgarizator. Ea trebuie urmărită mai degrabă aiurea, în operele mari acelea care-l fac neuitat, rezervându-i un loc de frunte în istoriografia literară românească și anume:

7. De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines. Paris 1898.

8. Gregoire Alexandresco et ses maîtres français, apărută la 15 Dec. 1904 în „Revue de deux mondes”.

9. Histoire de l'esprit public en Roumanie au XIXème et c. Tome I. (1821—1828). Paris 1905.

Și dacă n'ar fi numai atât! Dar alte lucrări, remarcabile și ca valoare informativă și ca întindere, se alătură aceluia de mai sus, unele propriu-zis literare:

10. Ce este literatura? Condițiunile și limitele acestei arte, tipărită la București, în anul 1903, și mai ales cunoscutele:

11. Causeries littéraires, operă monumentală apărută în 3 volume, în același an, demnă de a fi pusă alături de cunoscuta Histoire de la langue roumaine a profesorului Ovid Densusianu.

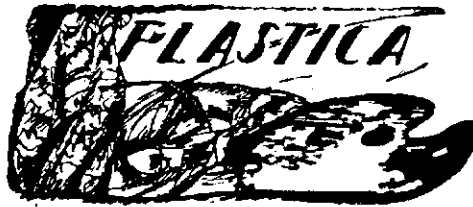
IV. Altele cu caracter mai mult istoric și anume:

12. Les premiers bonjouristes publicat în „Bulletin du Congrès pour l'extension de la langue française”, Bruxelles 1905.

13. Les suites de la guerre des Balkans, apărut, la 25 Martie 1913, în „Le Correspondent” și:

14. La Roumanie au XIVème siècle: Les trois presidents plenipotentiers (1828—1874) Paris. Hactette, 1914.

PAUL I. PAPADOPOLO

P. IORGULESCU — AUGUSTIN PALL

Omul P. Iorgulescu mă interesează prin două calități, cari sunt la d-sa în nehotărâtă creștere: amorul propriei persoane și grăba.

Grație acestor calități d. P. Iorgulescu s'a trezit, acum câți-va ani deputat — (vă asigur că vorbesc serios) — la o vârstă când alții deabia înregistrează primele succese în sîritura peste capră.

A trebuit însă — pentru insuficiențe incompatibile cu activitatea parlamentară — să renunțe la cariera politică și să se lanseze în artă.

Sunt abea vre-o 5—6 ani de când d. P. Iorgulescu a debutat ca expozant în răposata „Maison d'Art” din str. Corăbici — anticipând vernisajul cu chemări lipite pe zidurile Capitalei, unde nu se preciza insistent în litere grase, că junele ex-reprezentant al națiunii este de curând întors din Paris — pictor.

Recunosc: a fișele d-lui P. Iorgulescu nu aveau, în afară de înfățișare, nimic — și asta m'a mirat — din stilul electoral.

Nu începeau cu: „iubiți cetățeni!” — și nu se terminau — potrivit amabilității democratice a copilandrilor români biberonizați la Paris — cu exclamația: „Bonjour popor!”

Firește, toate aceste năzdrăvănii de „fils à papa” au amuzat numai, fără să dăuneze expoziției înseși.

Fiindcă expoziția a fost — pentru un debutant la o vârstă așa de fragedă — acceptabilă.

Am urmărit de atunci cu diabolică curiozitate evoluția acestui tânăr om de lume — și artist.

Vroiam anume să mă dumiresc dacă între arta d-lui P. Iorgulescu și atitudinea d-sale față de viață, este sau nu vre-o legătură organică; dacă omul Iorgulescu cântărește la fel cu artistul Iorgulescu; dacă disciplina, vigoarea, și loialitatea din opera prezentă, sunt expresiunile nealșificate ale unor corespondențe psihice — sau sunt de împrumut.

Trebuie să mărturisesc că până astăzi

încă nu m'am putut lămuri asupra acestei întrebări.

Vina nu este a mea — și, poate nici a d-lui P. Iorgulescu.

Dar toate aceste constatări — cari ar putea trece drept răutăți — nu întesc de cât să'mi faciliteze o profeție: Arta d-lui Iorgulescu nu se va fixa nici odată fiindcă spiritul d-lui Iorgulescu — hărăzit zăngănelii — va rătăci, grăbit și sprințar, mânat de toate vânturile actualităților en vogue.

Un singur lucru va rămâne nezdronciat: talentul d-sale, care — în ciuda d-lui Iorgulescu chiar — va ști să compenseze vagabondajul sufletesc al omului, silindu-l să creeze, uneori, și opere în cari duhul acestui excepțional de înzestrat artist să se înalțe în toată goliciunea lui curată și vie.

Prin aceste creațiuni — și numai prin acestea — d. Iorgulescu va izbăvi să frângă judecata vremilor viitoare și să ne rămână — al nostru.

***

Domnul Augustin Pall ne sosește din America, încărcat de glorie.

Ne previne despre aceasta, cu transoceanică inocență, catalogul expoziției: d. Augustin Pall este profesor la Școala de Belle Arte din Chicago și membru expozant al câtorva saloane cu mondială reputație.

Am fost însă nedefinit impresionat aflând — tot din catalog — că peste atâta celebritate, d. Augustin Pall a ținut să mai adauge patronajul d-lui ministru al Americii precum și acela al d-lui Octavian Goga.

Toate aceste titluri și patronajii pompoase m'au copleșit de sfială.

Am pășit deci în expoziția d-lui Pall cu sentimentul că săvârșesc o prăpăstie și am rămas incremenit!...

Apoi mi-am zis: am nimerit se vede, din greșală, la d. Visconte sau la M-me Filotti!...

Vai — cetitorule — nu făcusem nici o greșală.

Eram în adevăr în fața pânzelor d-lui Augustin Pall, membru expozant al atâtor saloane cu mondială reputație, profesor la Academia din Chicago, protejatul d-lui ministru al Statelor Unite și al celui de interne din România.

Sfiala mea, nedumerirea mea, spaima mea s'au schimbat apoi în — de ce să nu mărturisesc verde?... în satisfacție.

În adevăr, d. Augustin Pall vine să ne dovedească ceiace noi nu îndrăzneam să afirmăm public, anume că România se poate socoti, fără teamă, pe picior de egalitate cu America, în ceiace privește lipsa de bun simț în artă.

Dar dacă din această alăturare, sentimentul nostru național poate ieși, oricum, măgulit, (pentru care trebuie să arătăm recunoștință d-lui Pall) — în schimb sentimentul nostru artistic suferă o grea jignire, iar mintea noastră se cutremură de grija zilelor de mâine:

Domnul Pall vine să sporească — cu activitatea, titlurile și prestigiul d-sale, oficial protejate — argumentele acelor ziaristi și „esteți”, cari, ponegrind, cu lașă stilizarea, arta unui Pallady — (cea mai înaltă sensibilitate plastică a neamului) — laudă pe d-nii Verona și Kimon Loghi, (frații de cruce ai d-lui Pall) — cerând tineretului să urmeze manifestările acestora ca fiind cele mai serioase și mai „specifice românești”.

Pall, Verona & Kimon Loghi — specificul românesc!...

Așa, dar:

Sunt soldat și călăreț
Uite am un cal isteț:
Am și coifuri de hârtie
Ce'mi mai trebuiește mie?
N. N. TONITZA

că s'au dus cu Memorandul la Viena, la împăratul, iar nu la Budapesta.

În schimb alt bărbat de stat nu numai că n'a aprobat procedura memorandumilor, dar îi îndemna la cea mai dărză luptă de rezistență, care însemna, pentru respectivul bărbat de stat român, un puternic zăgaz pentru dorința de expansiune spre Marca Neagră care se manifesta tot mai evident din partea fostei monarhii austro-ungare și prin urmare un puternic razim și pentru politica statului român.

A fost un noroc pentru cauza mare românească că vechii tribuniști au avut simțul politicii reale și nu s'au lăsat ademeniți de cei dintâi, ci au ascultat glasul tainic și adânc al cursului istoric.

Fără agitarea din vreme a chestiunii naționale din vechea Ungarie, fără memorandum și fără martirii naționali întemnițați la Vaț și la Seghedin problema desmembrării Ungariei după principii

naționale ar fi fost și mai grea de cum s'a dovedit la conferința de pace.

Când semnatarii Memorandului au fost trași în judecată de către justiția politică a fostei Ungarii și osândiți la ani grei de închisoare, prin glasul regretatului dr. Ioan Rațiu, președintele de pe vremuri al partidului național, care a cetit la curtea cu jurați din Cluj acel memorabil cuvânt de apărare, tot vechiul Regat a fost acela care a sărit în ajutorul Ardealului oropsit, căci cuvântul de apărare a fost compus la București de bărbaii cari au văzut apropiindu-se ceasul de plată și răsplată. Era un memento pentru națiunea maghiară, pe care aceasta nu l-a înțeles.

Cu aceste constatări încheiem cercetările și reflexiunile noastre privitoare la epoca creiată de mișcarea pornită în Ardeal de către întemeietorii și scriitorii ziarului „Tribuna” din Sibiu.

ION BAILA

E C O U R I

SCRITORII

□ În editura „Ancora-Benvenisti” a apărut *Viața dublă* roman de d. E. Lovinescu.

Este o fuziune a celor două narațiuni epice pe care d. E. Lovinescu le publicase sub titlurile: *Comedia dragostei* și *Lulu*.

Scrise din nou, ele au fost integrate în noul roman *Viața dublă* (198 pag., lei 60) pe care cetitorul îl va urmări cu deosebit interes.

În asidua sa activitate critică d. E. Lovinescu nu uită nici muzele literaturii pe care în atâtea rânduri le-a cultivat, cu grație și competență.

CONTROVERSA

„...în timp ce un convoiu funebru se grăbia în înserare către arborul ce face parte în același timp din șoseaua și din Cimitirul Montparnasse și-mi oferea mijlocul să recunosc numărul exact de Franțezi sau Franceze distribuiți în mulțimea de pe terasă, de oarece singuri Francezii pe lume salută pe morții ce trec...”

(Jean Giraudoux: *Siegfried et le Limousin*)

ȘOPARLA DE ROMANIA

„Confortul era garantat de o colecție de ustensile în piele de șopărlă, un serviciu pentru ouă fierte ale cărui lingurițe erau în șopărlă de Saxa, o călimară în șopărlă de România și mai era și un serviciu de stridii în șopărlă franceză”.

(ibid)

ȘOSEAUA KISELEFF

O! Să-mi mai fie îngăduit încă odată să revăd câteva locuri iubite precum Piața Pacificului, la Sevilla;

Și Chișinău, fragedă și plină de lume, în grădina botanică din Neapole, Ferega arborescentă, arborele-fecioară pe care-l iubesc atât de mult; Și-apoi umbra ușoară a perilor șoselei din Kefisia.

Plaja bătrânului Phaler și la București Șoseaua lui Kiseleff; și încă

Viile din Lesbos și prea frumoșii măslini în cari mi-am gravat numele de poet liric; Și după aceea,

Acea plajă a „Kersonesul”-ui de lângă Sevastopol.

Unde marea se arată printre ruine și unde

un savant, pasionat, arată un idol de îngrozitoare Cîrghiză, buzată și cu un surâs

idiot pe obrajii grosolani de piatră.

(Valery-Larbuad: *Poemes de Barnabooth*)

CERCUL „SBURATORULUI”

În ședința de Duminică, 16 Ianuarie, a cercului „Sburătorul” d. Brăescu a continuat lectura romanului „Moș Belea” și a început o serie nouă de „Amintiri” cu fragmentul *Herșcu Parizer*. D-na Ștefania Zotoviceanu a citit primul act din piesa sa „Mariana și ceilalți”; d-nii C. Călinescu, Sandu Tudor și Em. Guțian au citit poezii.

Au mai asistat d-nele și d-rele Cella Lahovary, Ceila Cantuniar, Elle Papadat, Delavrancea, Ticu Archip, Sarina Casvan Pas, Sanda Movilă, Marga Nicolau, și d-nii I. Barbu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, Const. Cantuniar, I. Valerian, etc.

DIAVOLUL LA NEGRI

□ „Mercur de France” adnotează o anchetă asupra „Diavolului”, ce se urmează în presa franceză, cu următoarele informațiuni interesante:

Se știe oare că diavolul negrilor este alb? Găsește această informație într-o carte curioasă a lui Ch. Castellani: *Les femmes au Congo*, care e un fel de complement al volumului intitulat: *Vers le Nil Français avec la Mission Marchand*.

E vorba de N'Sakkaras, populație antropofaga, — și cu ocazia aceasta autorul arată că prea adesea s'au atribuit antropofagilor chipuri mai teribile și mai feroce decât altor populații. Femeile N'Sakkaras sunt foarte grațioase și foarte apetisante. Iată însă un mic rezumat al teologiei acestui popor canibal:

„...Ideea că poate fi o ființă supranaturală, creatoare a tuturor lucrurilor, nu i-a preocupat nici odată. Gumba este divinitatea ce activează, iar care nu se vede. Gumba este meșterul elementelor și în general meșterul binevoitor, în timp ce Kuruba este divinitatea răului, diavolul N'Sakkaras-ilor, care face pe bolnavi să moară;

I are un sigur ochiu, o ureche, un braț și un picior și luată seama că mai e și alb, ca toți piciorii și luată seama că mai e și alb, ca toți demonii sau spiritele răufăcătoare; de aici și spaima nebună pe care o inspirăm noi, albi, copiii de negri; când ne văd pentru prima dată, tipă și se agită de mamele lor, ca pui de mamușă.

O AQUA-FORTE DE AL. CAZABAN

Nu este locul să stăruim despre arta de o artistă sobrie și a scriitorului Cazaban.

Sunt ani de zile de când admiratorii autorului „Intre femei și pisică”, n'au mai avut plăcerea să citească un nou volum de Al. Cazaban.

Foiletonul din „Viitorul” pe care-l semnează săptămânal d. Al. Cazaban e plin adeseori de frumoase surprize.

E cazul admirabilei aqua-forte *Grija stăpânului*, pe care o reproducem mai jos:

Departe d'întâi crivăț din anul asta, m'a surprins de parte de... *Capșa*, tocmai în miștinile care se întind fără sfârșit și fără zare, între Borcea și Dunărea.

Umblam după vânat de baltă și aveam ca tovarăș pe un gospodar ialomițean — un mare econom de vite din partea locului.

Din pricina vântului prea rece, care ne pătrunse până la oase, cu toate hainele roșii imbrăcate, ne am hotărât să lăsăm balta să înghețe și fără noi, și ne-am îndreptat spre grindul unde ne aștepta trăsura.

Înainte de-a ajunge acolo, zărirăm, deodată, venind spre noi, un om pe care vântul cu suflarea lui de ghiță îl împingea din spate. Omul eșise dintr'un stufăriș de papură — din stânga noastră — și îmi păru atât de ciudată ivirea lui, încât dacă ar fi fost noapte, ași fi crezut că e un animal sălbatic care se strecurase din vizuina lui ca să ne atace...

Omul ne ajunse când tocmai ne suitam în trăsura.

Era îmbrăcat în toale de vară și așa de rupte și de ferențite, că'i se vedea și pielea murdară de noroi și încrețită de frig.

Economul mă lămurii:

— E porcarul meu... Am mare încredere în el... De când porcărește la mine, nu m'a lipsit niciun godănaș măcar... Și trebuie să știți că în pustietatea asta unde nu s'aude țipenie de om, umblă de cât-va timp, haite primejdioase de lupi... E bășarabean, săracul...

Cuprinzând cu privirea toată zarea, care se lăsa tulbură pe lucul de oglindă al apelor îndepărtate, întrebai aproape înfiorat:

— Și unde doarme, nenorocitul ăsta?

— Pe unde apucă și el — mă liniști eco-

nomul. — Poate că mai târziu o să'i fac și un bordeu în pământ...

Dădând de irig, porcarul rămăsese cu căciula în mână:

— Nu mai pot rabda frigul, domnule Iancu... M'o răzbit de tată... Ați tot spus că aveți să-mi trimiteți un coșoc... Dar nu mi-ați trimas...

Economul de vite, învâindu-și genunchii cu pământul calduros de lână de oaie, își încurajă sluga:

N'avea teamă, Stroile; că am eu grăja și de tine... Uite, săptămâna viitoare, dacă am vreme, ma reped pana la Constanța și atunci, îți sigur ca nu te uit... Îți cumpăr și ție un coșoc mai bun... Și dacă logofatul se îndreaptă, apoi îți trimit, prin el, coșocul... Știi doar că, bietul logofat e bolnav și nu-l pot mână, cu deasla în balta... E și el om!... Poate ți-oi cumpara și o pereche de opinci, că prin astea văd ca ți-au eșit degotele afară...

De pe întinsul apelor veni deodată o frâmbă atât de rece, că ne-am întors spatele ca să n'o primim în față, iar economul de vite strigă vizitului să plece mai repede.

Departându-ne puțin, am întors — înșelător — capul:

Porcarul rămăsese ca înfipit în grind, și întinsese numai brațele ca parca ar fi vrut să oprească trăsura din mers. Mi s'a părut că strigase după noi, dar nu i-am auzit glasul decât prea tare foșca vântul în trestia înghețată și în mlăja deasă de safec, unde numai lupii își găsesc adăpostul...

După ce trecuram Borcea, pe pod umbliator, și ajunserăm la drumul cel bun de sub coastă, nu mai simțiram așa de aprigă, bataia rece a Crivățului.

Cu gândul la porcarul care rămase singur și desbrăcat în pustietatea înfiorătoare a bălții, iarăși am întors capul.

Încolo, departe, dincolo de malul Borcei, păcurile nedeslășite de stuf sau de câtină se prefăcuse toate în mogașdețe care se topeau și se lăteau cu atât mai mult în negura înserării, cu cât trăsura le lăsa în urmă...

Când se înopă de tot, am zărit o lumină licărind departe și m'am bucurat la gândul că poate porcarul aprinsese un foc...

Îl atinsei ușor pe tovarășul meu, care își ținea fuma făcure lufăna:

— Și când ai să te duci la Constanța?

— Sigur nu știu... Cred că săptămâna viitoare, dacă nu vine zăpada...

— Cum, dacă vine zăpada nu te mai duci?

— Cam greu... Trebuie să pun vitele la adăpost și trebuie să îngrijesc de nutreț...

— Bine... Dar porcarul?...

— Ce'i cu porcarul?...

— N'ai spus că'i trimiteți un coșoc... Dacă moare de frig, bietul, până ce te duci în oras, până ce cumperi coșocul și până ce se îndreaptă logofatul să i-l ducă?

Economul de vite vorbi liniștit:

— Nu moare... N'avea nicio griji... E învățat... S'apoi cu cine o să-mi rămână porcarul?...

N'am mai avut curajul să întorc capul... Mi-a fost parcă teamă să nu mai văd licărind nicio lumină în prăpastia de întumec și de frig pe care o lăsăm în urmă...

CĂRȚI NOI

E. LOVINESCU: *Viața dublă*, roman, ediție definitivă, ed. „Ancora-Benvenisti” (1927); 198 pag., lei 60.

I. OTESCU: *Sufletul și cerul românesc*, tiparul „Răsăritul”, 16 pag., f. p.

GH. BACOVIA: *Bucăfi de noapte*, poeme în proză, tip. „Stroila”; 48 pag.; lei 15.

STELIAN CONSTANTIN: *Tainele lui Moș Crăciun*, poezii pentru copii; tip. „Victoriei”, 75 pag., lei 25.

□ În pasagiul „Imobiliara” s'a deschis expoziția de pictură a d-lui C. Iliescu-Vâlcea.